

SATUL ȘI ȘCOALA

REVISTĂ LUNARĂ PENTRU
EDUCAȚIE ȘI ÎNVĂȚĂMÂNT

S U M A R U L :

<i>G. Bogdan-Duică</i> : Un liceu universal	273
<i>Francesco Bettini</i> : Montesca	276
<i>Henri H. Stahl</i> : Falsa cultură la sate. Adevărata cultură sătească	281
<i>Grigore Popa</i> : Aspectele Inteligenții	288
<i>Vasile Christu</i> : Limba de predare în școlile românești de peste hotare	291
<i>Jana Popea</i> : Intemeierea Cooperativelor școlare	293
<i>Victor Lazăr</i> : Muzeul local	296
<i>Valeria Marchiș</i> : Feleacul	298

CRONICĂ—CĂRȚI—REVISTE

Satul și Școala : Montesca. — Examenele excepționale. — Clasa opta la școlile normale. — Absolvenții școalelor normale confesionale. — Amânarea transferărilor. — Transferarea învățătorilor dela școlile de aplicație. — Învățătorii minoritari și limba statului. — Situația învățării primare din jud. Cluj. —

Prea mulți candidați de învățători în Cehoslovacia.

G. Vinulescu : Cronica lui Ioan Neculce.

Satul și Școala

Redactată de C. IENCICA și D. GOGA, profesori.

Correspondența pentru redacție :

Constantin Iencica Str. Mârzescu No. 21, Cluj.

Correspondența pentru administrație :

Dimitrie Goga Str. Bob Nr. 13, Cluj.

Abonamentul 120 lei pe an pentru învățători ; 150 lei pentru școale și comitetele școlare.

*

Răspândiți această revistă printre prieteni și cunoscuți. In ea se oglindesc deele și acțiunea celor cari doresc ridicarea satelor și a școlaei primare.

*

Cine nu înapoiază, în timp de 10 zile dela expediere, exemplarul ce i s'a trimis, este considerat abonat și așteptăm costul abonamentului.

*

Amintiți-Vă că hârtia, tiparul și lucrul sunt scumpe ; revista se susține numai din abonamente. Trimiteți-ne deci, neîntârziat, costul abonamentului pe adresa Administrației.

*

In loc de chitanță, numele abonaților se trece pe pagina a 3-a a copertei.

Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază.

*

Lucrările și revistele primite la Redacție vor fi amintite la Bibliografia acestei reviste. Rugăm revistele să accepte schimbul.

*

Domnii abonați, cărora le lipsesc numere din revistă, sunt rugați să le ceară printr'o c. p. dela Administrație, str. Bob 13, Cluj.

UN LICEU UNIVERSAL

1. La noi se discută iarăși, iarăși...

Am asistat și eu la discuții recente, în comisii profesionale și parlamentare.

Și prevăd că, îndată ce se va instala alt guvern, iarăși se va discuta, se va discuta iarăși...

Pentru ce n'aș arunca deci — spre chibzuită alegere — în discuție câteva idei de ale filosofului profesor Dr. Richard Wahle, subliniind pe cele care plac?

2. Broșura lui mică are titlul: Vorschlag einer universellen Mittelschule; ediția W. Braumüller, Viena 1906.

I.

3. Dușmanii sistemului actual de învățământ discută, au idei în-țâmplătoare, dar nu prezintă nici un sistem nou. S'aud lozinci: La o parte cu greceasca; să se propună economie națională; etc.; dar fără un sistem complet n'are să meargă nici în timpul nostru, care se cam teme de sisteme. Inșă sistemul nu-i nimic grozav, ci numai plenitudine și ordine, bazate pe principii. Să nu ne mulțămim cu aforisme; deoarece numai întregul dă părților valoare.

Considerând toate complexele învățământului, voi prezenta aici o organizație a învățământului, pusă în slujba dezvoltării capacităților corporale, etice și intelectuale ale elevilor; o voi da fără detalii, care rămân în grija specialiștilor. Tipul meu este unitar, deși are unele asemănări cu liceele reformiste, anume cu furcația din Altona și dela Frankfurt.

Nu voi considera legătura cu universitatea; nici cantitatea de religie, care are cu totul alt caracter decât al celorlalte discipline.

4. Latina, greceasca și matematica generală, deși au o înaltă valoare educativă și sunt instrumente pedagogice recomandabile, nu au o valoare absolută nici pentru viața practică, nici pentru vre-o întărire universală a forțelor logice. Specialitățile acestea produc cel mult o dispoziție estetică. Pentru efectul lor determinătoare este vârsta la care se predau. Dacă se predau, ca până acum, într'o vârstă în care elevul nu are înțelegere suficientă pentru o construcție de artă și le privește numai ca o plictiseală, sunt fără valoare.

Prin limbi și matematici operațiunile intelectuale-dominante, primesc pentru alte tărâmură o înaintare minimală. Căci există legea generală: Agerimea câștigată ori practică pe un tărâm de cugetare nu se poate transfera în alte tărâmură. Din examinarea talentului unor indivizi cu dotație universală nu se pot înțelege astfel de chestiuni. Analiza ne învață: Așazisa agerime nu este un instrument universal simplu, ci totdeauna constă numai dintr'o pregătire specială și din destoinicia

de-a pune în curs, pe un anumit tărâm, tot felul de idei, adică premise pentru concluziuni. Cel ager la matematică este nătâng la drept, dacă nu cunoaște multe date, legi și relații sociale. Procedura silogismului logic, fereala de greșeli, este ceva simplu și nesuficient; a practica un simplu *ergo*, este ușor pentru orice spirit deșteptat prin mijloace modeste. Un algebrist bun nu este nici măcar un geometru bun. Și de-a îndoasele: *pentru agerimea filologică, cea matematică nu-i de nici un folos.*

Numai cunoștințele speciale, zelul de cercetător specific, plăcerea critică pentru anumite chestiuni speciale produc destoinicia. Așadar, pentru a obține iuriști practici destoinici, mediciiști, funcționari administrativi și alți profesioniști — filologia clasică, ca și matematica, sunt de prisos.

5. Mai departe trebuie să deosebim între limbile clasice deoparte și literatura antică dealtă parte, cu realitățile ei antiquarice, cu operele de artă și cu obiceiurile vieții. Și aici avem o *iluzie*, care face servicii rele apărării limbilor clasice, când se afirmă că o literatură se poate înțelege numai prin limba ei. *Pentru cultura generală, pentru acest scop mărginit, traducerile bune sunt aproape egale cu originalele.* (Deci G. Mur-nu tot așa de bun ca și Homer însuși! Trad.). Gândiți-vă doară, că aproape toată omenirea cultă nu citește în original opere care formează baza vieții, ca: Testamentul vechiu și nou. Câți vor fi cetit în original pe „Don Quixote“?! Etc.

Tot astfel arheologia și anticitățile sunt de despărțit, *principal*, de învățarea limbei; ele ar putea să fie predate de profesorii de istorie, nu de filologi.

Mai departe: *Date fiind relațiile sociale-moderne, cunoștința vieții romane și grecești nu mai poate avea nici o influență esențială asupra formării caracterului.* Caracterul de dorit, nobil, energic nu se face prin lectură și cunoștințe istorice. Oamenii mediocri și răi ai anticității nu au devenit mai buni nici prin faptul că eroii antici se mișcau printre ei!

Motivele vieții intelectuale moderne: Mila creștină, umanitatea, ajutorul social vast, individualismul, cercetările exacte, romantismul, humorul — au căpătat expresii învietoare în literaturile moderne. Aceste părți constitutive ale prezentului nu au nevoie de niciun ajutor din partea anticității clasice.

Nu mai invocați deci argumente rele!

Acum crestomațiile se mai înzestreză cu texte de matematică antică și științe naturale vechi, pentru a stabili astfel un fel de *paveze* exacte asupra specialităților umanistice: Iată încă un plan sucit. Pentru-că nimeni nu se va convinge că trebuie să învețe grecește, pentruca să citească în original câte ceva neisprăvit ori sucit din istoria științelor naturale. Prin aceasta mai curând se compromite programa științelor naturale.

6. *Adevărata și unica valoare culturală a unei limbi, înțelese în ale ei forme și construcții sintactice, constă în aceasta: Să ne ofere chipul unei opere de artă, chipul unei organizări artistice.* Deodată cu aceasta se întemeiază puțința, ca să ne exercităm în activitatea artistică, în sensul acestei opere de artă.

Această părere are de hotărât alegerea metodelor și epocelor pentru predarea unei limbi antice. *Numai după ce sensul pentru aprecierea conștiință a unui sistem artistic s'a trezit, numai atunci limbile pot fi predate cu toată alcătuirea lor.* (Deci cât mai târziu, în cursul superior? Trad).

7. Privitor la metoda generală trebuie să spunem: Mai întâi trebuie să fie pricepute toate raporturile generale reale ca: cel dintre cauză și urmare, condiție și efect, relativitatea timpurilor, atitudinile subiective față de fapte; apoi se va asculta felul cum o limbă a pus stăpânire, cu mijloacele ei, pe astfel de raporturi. Cum se reflectează relațiunile reale în materialul formelor și al sintaxei, aceasta este problema, soluția ei devine operă de artă, un sistem.

Limba maternă este prea fluentă, ca să te poți opri în ea, la contemplarea acestei opere de artă. Dar ca *moment de comparație* va trebui să slujească.

Pentru a înțelege construcția, trebuie s'o executăm în două feluri de traduceri: din limba maternă în cea străină și viceversa. Dar atunci pentru *elevul matur* — și numai pentru el — aceasta este un fenomen impozant, un model de creație complicată, un atelier artistic; și se întemeiază astfel o generală dispoziție etică, de-a forma frumosul. Dexteritatea intelectuală nu se poate transfera pe tărâmurile speciale, dar dispoziția etică și estetică are efecte universale.

Pentru a putea vorbi repede o limbă, trebuie să fii introdus în ea ca un copil, prin metoda bonelor sau a conversației. Pentru vorbire gramatica te face sfios, întârziat, pedant. Dar gramatica ca scop este, pentru spirite *mature*, canonul unei arte și produce direcția spre artă.

8. Așa dar niciodată nu vom nădăjdui că limbile antice vor fi de vre-un folos pozitiv pentru *medicinisti, administratori, tehnicieni, etc.*, întrucât ei au de aplicat regulele lor de specialitate concrete, învățate. Dar dacă vom, ca în toți acești funcționari să domnească conștiința, că toată activitatea umană trebuie privită ca un sistem de artă, că vorba este ca el să fie îmbunătățit și construit frumos, că vorba este de-a face din viață o operă, dacă vom ca în toți acești muncitori să apară un artist, atunci avem datoria să le arătăm, ca stea călăuzitoare, opera de artă a limbii și, prin *exerciții în traduceri frumoase*, să dezvoltăm înclinarea spre înjghebarea frumosului. Prin limbă, pentru viață, fiecare să devie o bucată de poet în cariera sa.

9. Nici privitor la *matematică* lucrurile nu stau altfel. Ea oferă — *iarăși numai adultului* — un sistem de raporturi în lăuntrul unor mărimi și forme fixate pur-noțional, fără nici un amestec de interese. Această *idealitate* a matematicii o pune în deplin contrast cu cererile comune ale vieții, contrastând astfel cu funcționarea agerimei juridice, care consideră interese pe care le subsumează unor legi întâmplătoare, contrastând și cu științele naturale-empirice, care se deosebesc de cercetarea deductivă materialicește, metodic și din punct de vedere al preocupărilor talentului. Dar *idealitatea* aceasta — reală, nu aparentă — înplântă în spirite, le face etice, umane, libere, le umple de fantazie, le abate dela ordinar și egoism, le procură bucuria de-a trata abstract experiența și de-a porționa artistic.

Așadar nici matematica nu naște vre-o forță intelectuală de aplicat pretutindeni, nici dexteritate de manipulare, dar creează un habitus estetic.

10. Să nu se creadă că este mai simplu ca scopul acesta să fie produs prin contemplarea operelor de artă. Ar fi a crede ceva total fals. Cel mult el s'ar produce prin creație de opere de artă. Inșă noi nu putem preface școalele secundare în școale de arte pentru netalentați. Contemplarea și admirarea operelor de artă întreține, innobilează, dar nu ne trece și dincolo de recepție și pasivitate. Dar crearea în limitele limbilor și ale matematicii te face activ și dă avântul și obiceiul de a produce în curățenie și frumusețe. În viața practică și egoistă nimeni nu va agonisi tendința ideală de a îmbunătăți și înfrumuseța lumea, *idealismul* acesta trebuie să fie supt în tinerețe, din activități artistice, abătute de către lume.

11. Și-acum vorba din urmă, hotărît: *dacă limbile vechi și matematica nu sunt de folos mare și biruitor, atunci la o parte cu ele!* Noi avem chiar curajul să afirmăm, că în actualul învățământ, ele sunt, din punct de vedere al pregătirii unor spirite dostoynice, nobile, chiar nefolositoare. Iar dacă cu puterea de cultură ce le-o atribuim și care, prin inoculare, poate fi utilizată în vârsta mai matură, atunci ea trebuie oferită tuturor funcționarilor intelectuali, tuturor celor ce voiesc să devină cetățeni deplini intelectuali. Dacă limbile au efectul minunat (expus) atunci și viitorii tehnicieni nu pot fi privați de el, atunci de el nu trebuie privat nimeni dintre cei ce râvnesc spre înălțimile vieții. Pe înălțimi nu pot fi oameni de gradul I. și II. Atunci *trebuie să cadă și despărțirea în școale reale și licee!*

Aceasta este una dintre tendințele planului nostru de organizare școlară.

Cluj, 5 Maiu 1934.

Tradus de G. BOGDAN-DUICA
(Va urma).

MONTESCA

Cele două ferme dela Montesca și dela Rovigliano sunt așezate pe teritoriul umbric^{*)} al lui Città din Castello, dar sunt în stil curat toscan. Intinse pe Colinele care dela dreapta Tibrului urcă spre Monte Cedrone, ele merg până la hotarul comunei Sfânta Maria Tiberina din jud. Arezzo. Ferma e un vechi sistem economico-administrativ, de conducere a unei mari întinderi de pă-

mânt, împărțită în moșii ținute în dijmă și cu tot felul de culturi (semănături, pășune, livezi de măslini, vii, lunci, pădure și parcuri) proprii ținuturilor deluroase, cu povârnișuri repezi. *Coloniștii* cărora le este încredințată munca și culegerea roadelor moșiilor, depind și sunt conduși în activitatea lor agricolă de către *Fermier* (și când proprietatea cuprinde mai mult decât o fermă, peste fermieri e administratorul exploatărei și e cel res-

*) Provincia Umbria.

ponsabil de productivitatea sa față de proprietar. Montesca și Rovigliana (ale căror centre administrative se găsesc la o depărtare de circa zece km. unul de altul) cuprind patruzeci și opt de parcele, fiecare cu o întindere mijlocie de aproximativ treizeci de hectare. Ele sunt toate înzestrate cu case pentru coloniști, de construcție recentă, salubre, în-sorite, mari și comode pentru familiile care le locuiesc, pentru animalele care le ajută la muncă și la exploatarea pământului (boi, oi, porci, cai) pentru adăpostirea și apărarea produselor.

Toată zona, (circa 20 km. în suprafață), a fost îmbunătățită în întregime de proprietar (agricultor, colonist, intelectual, om politic, filantrop de seamă) baronul Leopold Franchetti, care se omori din dragoste și mândrie patriotică, la 14 Noembrie 1917, și care, murind și-a împlinit unul din idealurile vieții lui atât de alese: dădu pământul coloniștilor care îl cultivau, și care, chiar și în reînnoitele generații, recunoscători binefacerii, îl cultivă și acum încă, aproape în întregime.

Baronul Leopold Franchetti a unit, în felul Romanilor, în aceeași dragoste puternică pământul cultivat și școala care educă în cultivatorul tenace pe cetățeanul cinstit și pentru aceasta a vrut să facă bine și coloniștilor și învățătorilor lor. El lăsa uriașa sa moștenire instituției „Opera Pia Regina Margherita“, ca să păstreze pentru totdeauna școlile pe care pietatea nobilei sale tovarășe și inspiratoare le deschisese, le îngrijise și le condusese în scurta-i viață luminoasă, pentru copiii țărănilor din cele două ferme și pentru ca în vila și în parcul — deja ungher senin de odihnă trudelor aleșilor soți, să fie primite, în domnească ospățare, bătrânele și suferindele învățătoare ale aceleii Italii pentru

a cărei dragoste el, pioner și profet, își sacrificase viața.

Școala din Montesca a fost deschisă la 15 Octombrie 1901, în casa stăpânilor.

De acolo, în 1919 a fost transferată în casa administrației fermei, unde se găsește și acum, în așteptarea unui local mai potrivit. La început avu patruzeci de elevi, număr mediu al școalelor rurale, încredințați unui singur învățător și au crescut cu timpul până la o sută, împărțiți în șase clase, ținute de către trei învățători, cu orarii alternate, de trei ore fiecare. Școala din Rovigliano luă ființă un an mai târziu, la rugămintea coloniștilor, pe jumătate analfabeți, ai căror copii erau împiedecați de distanțe de a frecventa cu folos școlile publice existente; școli de care regiunea, nemântuită încă, era lipsită.

Ea are circa optzeci de elevi, împărțiți în cinci clase, ținute cu orarii de trei ore alternate, fiecare (1, 2, 3; 4 și 5) de către doi învățători; și dela 1923 e primită într'un local potrivit, construit de „Opera Pia“, cu generozitate în propunere și belșug de mijloace, cu băi și calorifer, cu săli pentru masă și pentru odihnă la adăpost. Mai rurală decât sora mai mare din Montesca, ale cărei procedee le urmează, ea e animată de același spirit, înzestrată cu aceleași mijloace didactice și țintește același scop.

4. „Azilul“ și „Grădina de copii“ nu sunt anexate celor două școli.

Distanțele de la care vine populația lor — care cuprinde și pe copiii coloniștilor moșilor vecine cu acelea ale fermelor baronului, nu îngăduie, mai cu seamă în timpul semestrului celui mai folositor, care e Octombrie-Martie, o frecvență regulată, copiilor de vârstă mai jos de șase ani.

Cursului de studii elementare și

populare, în durata lor de șase ani, care fusese stabilită prin dispozițiile conținute în legea din 1904 și pe care pioasa Fondatoare le adoptase, e adăugată o perioadă de completare cu învățăminte speciale. Dar, cu toate acestea, Montesca a rămas în alcătuirea ei exterioară, în durata efectivă a obligației, în numărul și distribuția claselor, în măsura orariilor zilnice (care lasă mărunțelor, dar foarte însemnatelor munci casnice și ale ogoarelor jumătate din copii, alternativ, toată ziua) școala rurală tipică și exemplară, așa cum ar trebui să fie și va fi școala țăranilor noștri într'un viitor apropiat, datorită mișcării care reînnoiește națiunea noastră.

5. „Montesca” și „Rovigliano” nu sunt instituții private decât prin originea lor. Alcătuirea lor, orariile, programele pe care le desfășoară, certificatele pe care le eliberează, tratamentul economic și de carieră, (cărui-a-i sunt adăugite foloase speciale) pe care-l dau personalului din învățământ, sunt conforme și au aceeași valoare, ca și actele corespunzătoare școalelor publice, ale căror caractere și echivalență le au. Ele nu se adaugă, ci substituie pe acelea pe care Statul ar fi trebuit să le deschidă, pentru a da posibilitate populației, ținutului să răspundă la obligativitatea învățământului.

Asemenea calitate a fost recunoscută din actul instituirii lor și, succesiv la fiecare schimbare a rândului administrative a școalei naționale de către organele competente: Comuna, Inspectoratul studiilor, Ministerul Instrucțiunii Publice (azi al Educației Naționale).

6. Direcțiunea și administrarea celor două școli e incredințată prin dispoziție testamentară, cât va trăi, Doamnei Maria Marchetti, colaboratoare prețioasă a Baronesei Alice Franchetti și a sa inteligentă, pasio-

nată, devotată și neobosită continuatoare. Dânsa locuiește în aceeași clădire în care e deschisă școala din Montesca; și la dânsa se întrunesc de două ori pe lună, toate învățătoarele, pentru a discuta și a fixa particularitățile muncii în așa fel, încât să susțină unitatea scopului didactic, și caracterul întipărit celor două școale de către pioasa Fondatoare.

7. Ceea ce deosebește „Montesca” — și e de prisos să mai repetăm numele sorei mai mici de la Rovigliano, care-i urmează exemplul, de orice altă școală tipică și constituie un exemplu luminos, este, mai mult și decât organizația sa, sau structura sa didactică și mai mult decât particularitățile tehnice cu care se manifestă, este spiritul pe care Fondatoare a știut să i-l însuflească și care și acum dăinuiește prin inteligenta și iubitoarea grijă și prin infinitul devotament al celei care a condus-o în primul deceniu al fondării sale și care o conduce și azi: al Mariei Marchetti. Ceea ce se poate vedea la o expoziție sau la o mostră, sau examinând *Colectiile* (rod curat al muncii copiilor) adunate în dulapuri sau în biblioteci, sau împărțite cu generozitate vizitatorilor, dornici de *exemplare* autentice ale unei interesante munci demonstrative, eficace și atrăgătoare, e puțin și neînsemnat lucru față de ceea ce intră în suflet, fiind prezent atâta timp cât e nevoie, la viața copiilor. Ei, în ansamblul lor, constituie o mare, o senină familie, care are drept conducătoare spirituală (a cărei prezență imanentă e călăuză iubitoare, învățătură, dojană și îndemn, și voință de a face bine și de a se face mai bun) pe pioasa și sfânta Fondatoare a școalei: „*Simțiți-mă totdeauna cu voi*, — scrise, murind, Mariettei²⁾ sale, învățătoarelor și copiilor iubiți, — și

²⁾ Doamnei Maria Marchetti.

ceea ce din putere și din bunătate nu mai poți să dai persoanei mele, folosești acum pentru înălțarea voastră înșivă, pentru devotarea la învățătură, la dragostea de aproapele, la slujba binelui, pentru sufletul meu, căci tot ce-ar fi potrivit acestora, m'ar face să sufăr". Și Marietta, învățătoarele și copiii au păstrat și au desvoltat cu multă grijă moștenirea sfântă, darul de gingășie, de curtenie, de bunătate, dat lor cu așa domnească generozitate și primit întru curată limpezime de minte și de suflet.

8. Varietatea expediențelor didactice (și valoarea lor) cu care școala s'a îmbogățit din ce în ce în deceniul care urmează dela nașterea sa până la moartea Fondatoarei, constituindu-se, și din acest punct de vedere, într'o unitate care nu admite confuzie, și anticipând multe și nu dintre cele mai puțin importante aspecte ale reformei din 1923, este iluminată de opera socială neobișnuit de unitară, desfășurată de către soții Franchetti. În vreme ce Baro-nul se gândea să îmbunătățească munca lucrătorilor câmpurilor și găsea mijlocul de a îmblânzi ostilitatea lor instinctivă și dărzul lor spiri-t de conservare, ca să primească inovațiile științei, stimulând, cori-țând, convingând cu puterea exem-plului, îndemnând la o muncă mai inteligentă și mai rodnică, și însem-nând căile bune stări fizice, înlă-tura foamea din brazde și pelagra din trupuri, Baroana se îndeletnicia cu egală râvnă să alunge primejdia-și ignoranță din suflete, și să facă mai frumoasă, mai ușoară, să facă senină și atrăgătoare viața. Să aju-te să îplinească lipsurile, să călău-zească pe cine muncește; să întă-rească pe cei slabi; să asiste și să în-sănătoșeze pe bolnavi, sunt datorii împlinite cu un zel care are adese-

ori caracterele eroismului; dar sunt crâmpie de viață și singure nu a-jung ca să mântuești, trebuie să e-ducă; să dai omului, prin copil, con-știința frumuseții vieții; orgoliul să-nătos al muncii, viziunea unui ori-zont mai larg decât acela care închi-de moșia pe care lucrează truda sa, și de care pare a fi legat sensul ace-lei solidarități depline, care e patria; seninătatea care deschide, pe pămân-tul nostru, porțile unui cer nu mai puțin al nostru, și în care Dumnez-eu e suavitatea iertării și nespusa dragoste pentru toate ființele.

9. Buna „Învățătoare“ care a știut să obțină atâta, e veșnic vie în ope-ra sa, și toate, la Montesca, dar mai ales în școală — o amintesc: vila în care învățătoarele marelui popor de la sate al Italiei își găsesc puterile trupului și ale minții; parcul, cu co-paci bătrâni, senini ca ochii copiilor și ca cerul; florile, care se deschid în fiecare anotimp și înveselesc lea-gănele și mormintele; cuiburile, pă-sările, albinele, toate animalele pământului și ale cerurilor, pe care dânsa le-a iubit cu franciscană dra-goste și le-a apărat și le-a ocrotit contra înșelăciunilor neștiinței cru-de și ale superstiției rele; casele per-sonalului său și sălile copiilor săi, pe care dânsa le-a voit aerisite, în-sorite, curate, surăzătoare de ver-deață și de flori, așa încât viața și învățătura să fie o creștere în umi-nitate și în sensibilitate, în gingășie și delicateță. Ea trăește în sufletele mamelor, care-și văd copiii crescând mai buni, mai dragăstoși, mai sănă-toși, mai politicoși; în surâsul copii-lor, a căror viață se deschide ca o făgăduință; în seninătatea celor ti-neri, a căror muncă singură pare o răsplată cucerită; în cântecul adul-tului, care sfâșie pământul cu cucer-nic gest de îndrăgostit, cu sufletul împăcat cu lucrurile și cu soarta; în osânda celui care suferă, pentrucă

are în față pilda sa; în lacrima celui care moare, fiindcă-și amintește eroismul său în fața morții sale și are mai statornică în suflet întărirea unei nădejdi nemuritoare. Așa încât se poate repeta învățătorilor, vorbele unuia dintre marii noștri educatori; „dacă credința în bunătatea operii voastre începe să se clatine, mergeți în pelerinaj la Montesca și o veți simți renăscând și înfiripându-se din nou“. Și Învățătoarelor care sunt de două ori educatoare: — „Dacă credința voastră în viață șovăie, dacă începeți să vă îndoiiți de bunătate, dacă vă cuprinde oboseala, și necazurile voastre și ale altora vă par prea amare, alăturați-vă acelei școlii pe care Alice Franchetti a ridicat-o ca pe un altar, și primiți glasul care coboară în sufletele voastre. Veți porni din nou la drum cu suflet mai senin și mai tare, și vă veți simți mai vrednice de misiunea voastră“.

Programul de studiu

10. Programul pe care-l desfășoară învățătoarele dela Montesca și din Rovigliano e cel stabilit de Minister pentru școlile elementare ale Regatului, cu adaptările cerute de exigențele speciale ale vieții țărănești. Desfășurarea sa are scopul practic de a deschide ochii și mintea copilului asupra tuturor celor înconjurătoare, să-l facă să iubească natura, căreia el trebuie să-i ceară, nu numai pâinea materială de care are nevoie, ci chiar hrana sa intelectuală. Tot învățământul și chiar și fiecare ocupațiune școlară, e considerată cu aceeași seriozitate cu care în conviețuirea socială oamenii cinstiți consideră munca; și în felul acesta școala reușește să fie nu o pregătire pentru viața, ci însăși viață; senină, muncitoare, rodnică în bine. Educația astfel realizată, face pe copiii capabili de a executa fără sfor-

țare, ci cu devotament și cu inteligență, în afară de munca școlastică chiar și alte munci, acelea ale vieții mai mari, în casă și pe câmp; să se gândească cu propriul lor creier, să înceapă o viață profund cinstită și cu foloasă conștiință; să desvolte și să întărească în suflet simțul responsabilității și al datoriei; dragostea de pământul de naștere și de patrie; respectul față de aproapele, și în fine sentimentul universalei frății creștine și acea nevoie religioasă care ocolește cuvintele și fără să disprețuiască formele exterioare și riturile, se satisface prin analizarea faptelor bune. Fondatoarea școlii simți și întui profund puterea educativă a vieții libere, întotdeauna în contact cu măreția fenomenelor naturale, care, pentru sufletul simplu al oamenilor, sunt glasul lui Dumnezeu, cu limpede, imediată și rodnică semnificație. Înțelese influența binefăcătoare a naturii asupra formării caracterului și a voinței; a puterii ei de însănătoșire și de întărire asupra sentimentului hărțuit de răul inevitabil al concurențelor sociale, a acțiunii sale de echilibrare și ațâțare asupra inteligenței, pe care academicianismul marilor și al micilor școlii o slăbesc prea des în cuvinte zadarnice. Și mai mult decât dușmăna vânzătorului de mărunțișuri — de fleacuri sau cunoștințe de-a doua mână, câștigate — a vrut ca școala sa să fie o continuă, asiduă, dragăstoașă observare a acelei vieți pe care dânsa o iubea și în a căruia dulce uitare odihnitoare și întăritoare, se cufunda, bucuros, pentru a reîncepe cu înnoită putere opera sfântului său apostolat. Fondatoarea școlii înțelese că mai mult decât numeroasele lecturi, mai mult decât considerațiile înțelepte și subite asupra binelui și a răului, mai mult decât umilirile și destrămările, ar fi fost mai bine să se adauge influenței

bine făcătoare pe care aerul deschis, soarele, cerul, plantele, florile, cântecele păsărilor, alternarea prielnică a anotimpurilor și a fenomenelor cerești și pământeste, exercită asupra sufletului țăranului, observarea atentă a fenomenelor înșile și a felului lor de a se produce, și studiul sistematic și organic al desfășurării lor, și adică, a ciclului vieții lor, a legăturilor pe care o are ea, și a afectelor pe care le exercită asupra vieții noastre; fiindcă în felul acesta ar fi mai ușor să pregătești oameni capabili să acționeze *sub specie boni*, în stare, așa dar, să îndeplinească binele care e apoi cel mai bun mijloc, chiar și pentru mântuirea sufletului, de a fugi de rău. Așa încât tonalitatea didactică (dacă se poate spune așa), — e dată școalei de dragostea sa, de fidelitatea sa față de natură și de către studiul serios și organic pe care-l face despre natură. Nu catalogări și nomenclatură, ci străduință de a înțelege viața și care e în același timp cunoaștere exactă, (elementară, dar științifică) poezie și religie. Însăși rugăciunea repetată de la începutul muncii de toate zilele, ajută la ajungerea acestui scop și, în gura copiilor are răsunetul solemn al „Cantico delle Creature“.

„Ziua s'a sculat, învingând noaptea întunecată; așa și noi, Stăpâne,

ne-am trezit în fața ta să trăim, să ne mișcăm, să îndeplinim voia Ta. „Acum totul e limpede, luminos și frumos, fiindcă tu, o Doamne, ai făcut să iasă încă odată soarele; fă, o Doamne, ca la fel să strălucească în sufletele noastre lumina adevărului, ca și ele să fie limpezi, luminoase și bune! Toate ființele se întorc la munca lor; păsările la cuiburi și la cântece, albinele la flori, boii la plug; și noi ce-o să facem? Noi suntem mici și suntem neștiutori, și încă nu știm să facem nimic; dar vrem să învățăm, vrem să muncim ca să creștem oameni cumiți și folositori. Și pentru aceea vom învăța și vom asculta cu bucurie cum făcea copilul Isus. Și Tu, ajută-ne să ne păstrăm bunele noastre hotăriri, și privește, o Doamne, sufletul nostru.

„Ni se spune că Tu l-ai creat nesfârșit de frumos și că nu trebuie să moară. Da-ne așa dar puterea să-l păstrăm așa cum ni l-ai dat și să-l facem din ce în ce mai bogat în bună-tate, ca într'o zi să strălucească asemeni unei stele a cerului. „Și fă, o Doamne, ca mila pe care o cerem, să coboare la fel peste toți, fiindcă Tu însuși ne-ai spus că suntem frați cu toții“.

FRANCESCO BETTINI

Inspector al școalelor din Florența
(Trad. Yvonne Rossignon)

FALSA CULTURĂ LA SATE ¹⁾

II.

După cum arătam mai înainte, încercarea oamenilor noștri de cultură față de sat a fost greșită: ea tindea la impunerea, prin școală, a unui fel de cultură care nu avea nimic de a face cu satul. Cultura oră-

șenească, pentru a putea trece la sat, trebuie de aceia să-și schimbe întrucâtva înfățișarea, să fie altceva decât cultura orașului, iar nu numai exact cultura orașului în formele sale copilărești, căci avem de a face și la sat cu oameni deplini și maturi, nu cu copii.

¹⁾ Vezi numărul precedent al revistei noastre.

Lucrul acesta este drept în orice țară. La noi însă e cu atât mai drept, cu cât însăși cultura orașelor nu este totdeauna o cultură pe care o putem primi așa cum este. Este un lucru îndeobște știut că în Vechiul Regat, pe la mijlocul veacului trecut, generația de tineri luptători pentru înfăptuirea unei Români noi, au avut greșelile lor: au făcut desigur o Românie nouă, însă au făcut-o după modelul alcătuirilor de stat din Occident, fără să ție seama că o Românie veche, care nu era de loc de disprețuit, dăinuia încă. Creările acestea de state din piatră seacă, nu se pot face desăvârșit, căci imitația rămâne imitație și vieța adevărată a poporului răzbate totuși din dedesupturile acelea unde e silită să mocnească.

În domeniul culturii orășenești s'a lucrat în voie. Ne-am putut face Universități, școli înalte, Academii, de știință și de artă, care aveau drept scop să ajungă pe cele din Apus. Uneori le-am și ajuns, ba le-am și întrecut. Însă prețul pe care l-am plătit a fost poate prea scump: cultura noastră orășenească este o cultură străină de firea noastră. Nu vorbesc de munca marilor noștrii cărturari. Aceia, tocmai pentru că sunt mari, au păstrat legăturile cu faptele de aci și au lucrat pentru ele. Dar școala noastră, în vieța ei de zi la zi, a fost creatoarea unor oameni care nu au fost în stare să nască o cultură vie, ci au trebuit veșnic să ție în fața ochilor, modelul apusan de imitat. Nu are cineva decât să citească o gazetă bucureșteană, pentru ca să se lămurească de ce e în stare să dea școala noastră: într'o limbă asemănătoare cu un esperanto franțuzit, se vorbește despre probleme care nu ne dor pe noi, și care nu mai seamănă cu nimic din ce ar putea fi pe înțelesul unui român nestruciat de școala no-

stră de manual abstract, fără legătură cu împrejurările de aici.

La fel și în Transilvania: școala de aci a fost — și fără să vrem a supăra pe cineva — uneori mai este încă, o școală făcută în duh unguresc. E atât de firesc! Stăpânirea ungurească putea să controleze aceste școli. Le putea integra unui întreg sistem școlar, făcut pe măsura nevoilor lor și în dorința de a ungeriza măcar pe intelectualii care treceau prin mâna lor. Și fără îndoială au reușit, într'o oarecare măsură. După cum suntem noi, regățenii, franțuziți, așa sunt transilvănenii ungerizați, precum și basarabienii rusificați: nu în ceea ce privește sentimentul național, nici în ceea ce privește limba, dar uneori în ceea ce privește duhul, psihologia și lucrurile acelea de taină ale unui suflet, care te fac să fii o făptură sau altă făptură.

Ei bine, dacă așa stau lucrurile, vă dați seama ușor ce ar însemna să trecem de-adreptul cultura noastră orășenească, satelor. Generații întregi, neamul acesta a fost în dureroasa situație de a-și găsi în analfabetism un loc de scăpare a firii sale naționale; țăranul a rămas același, în Transilvania ca în Vechiul Regat și în Basarabia, așa cum apucase să fie și așa cum trebuie să rămână, adică nestruciat de un suflet străin lui. Astăzi când suntem în măsură de a da acestor țărani *cultura lor*, suntem datori să o facem. Însă trebuie să o facem așa cum trebuie. Căci dacă este vorba să le trecem și lor învățătura pe care noi orășenii am făcut-o, greșit, pentru noi înșine, ori am primit-o de-a-gata dela alții, mai bine ar fi să nu ne mai apucăm de lucru. Dacă este vorba să facem cum am făcut până acuma, adică să socotim clasele primare rurale drept clase pregătitoare ale unui curs liceal, la rândul lui pregătitor pentru

universitate, ca și cum am vrea să scoatem din toți Români licențiați ori doctori, atunci în zadar au mai venit și timpurile acestea prielnice Românilor, căci se chiamă că noi nu am putut înțelege despre ce e vorba.

Căci, într'adevăr, cum putem noi crede că se chiamă cultură, adică ridicare prin gând și suflet mai înalt toată munca noastră la sate, dacă ea pornește de la judecata că singuri noi suntem culți și că ei țărani sunt datori să ne imite pe noi în toate celea? Bine i-ar părea cuiva să se întindă lumea neînchipuit de urâtă a mahalalelor și la sate? Spoiala de cuvinte, prinse de ici și de colo și întrebuițate anapoda, haina cenușie a stambelor de oraș, cântecul tâmp al artiștilor de revistă, jocul din atmosfera îmbăcsită a saloanelor și încrederea de sine bolnăvicioasă a omului care se socotește o ființă deosebită pentru că a lepădat portul, vorba și obiceiurile lui și ale părinților lui?

Și acesta este rezultatul falsei culturi la sate. În loc ca să se simtă cultura printr'un grad mai mare de curățenie trupească, printr'o mai bună gospodărie a casei, printr'o agricultură mai ridicată, printr'un dor de a ceti cartea bună și de a trage din ea foloasele ce le poate da, falsa cultură se întâlnește peste tot în maimuțăreala sclifosită a orașului. Iar „culturalul“ la sate e un om care nu seamănă cu nimic: țaran nu mai e, orașan nu este încă și nici nu poate fi; ceva așa, cam la mijloc de drum, cum îi stă omului mai rău; corcitură adică.

Imi aduc aminte de un asemenea „cultural“ dintr'un sat basarabean. Mergem cu el, pe jos, către un centru pe jumătate urbanizat din regiune. Vorbeam cu el de una și de alta și simțeam cum, astăzi încă, acest om, deși bun Român, nu avea decât

un singur ideal: orașul! Inșă orașul acesta pentru el era orașul așa cum îl apucase, adică un oraș rusesc. Odesa, era tot ce putea fi mai frumos pe lume. A trăi „inteligent“, cum spunea el, însemna a trăi cămicii negustori și funcționari de acolo, din orașul unde apucase el să-și facă armata și să prindă puțină buche de carte. Mă uitam la el: îmbrăcămintea îi era ceva mai proastă, tot aceia pe care, de-a-lungul Europei, o poți vedea în nesfârșite exemplare lipsite de originalitate: o haină nemțească oarecare, de lăutar țigan pomanagiu. Cămașa albă, însă fără guler, căci e greu să mergi pe drum cu guler. Mai bine îl păstrezi în buzunar și la porțile târgului să-ți pui și să-ți înnozi cravata, așa cum a făcut el! Și mi-aduc aminte și de altul, în Transilvania, cu ochii întorși tot spre orașul, care era unguresc de astă dată. Acesta, drept e, avea într'una guler! Și mi-aduc aminte și de mulți alții: toți la fel, fără deosebire. Vorbind cu mine, orașan, cauza lor era să fie „la înălțime“, să-mi vorbească pe limba gazetelor și a cărților și să-și arate superioritatea, disprețuindu-și consătenii țărani, printre care, bine înțeles, aveau dreptă rude frățesti. Nu o să uit mirarea lor când mă vedeau în sat stând de vorbă, îndelungi ceasuri, cu sătenii și nu cu ei. Peste zi, treacă meargă: eram folklorist și trebuia să-mi fac meseria. Dar la orele de odihnă, trebuia să plec din mijlocul moșicilor proști și să viu printre ei, „culturalii“. Căci aceasta este mentalitatea pe care din nefericire școala o creiază în elevii săi. Cei care au făcut carte se rup de ceilalți și își schimbă felul lor de a fi. Rămân în mijlocul satului pentru că nu au încotro: orașele sunt pline și vremile grele. Dar rămân de nevoie și își poartă de-a-lungul noroiului ulitelor de sat, o tristețe de martir, ca

a lui Ovidiu, gingașul surghiunit în țara sălbatecă a Sciților.

Ei bine, nu acesta trebuie să fie rezultatul școlii. Este nepermis, este o crimă ca școala să dea celor care au trecut prin ea, sentimentul de dispreț față de semenii lor și să-i facă a se simți exilați în mijlocul unei vieți pe care totuși trebuie să o trăiască.

Dacă cineva este cărturar, lucrul trebuie să se simtă, să se facă vădit în fapte. Eu nu cred că cineva e cult, prin faptul că limba îi e pocită și haina de fabrică. Adevăratul cărturar muncește pentru ridicarea satului lui, ajunge a fi el însuși, în toată făptura lui un model și un îndemn pentru ceilalți. Cărturarul la sat nu are voie să fie altceva decât un țăran atât de ridicat, încât să te bucuri la gândul că va veni vremea când toți, prin cultură, vor fi așa. Cultura lui nu trebuie să-l îndepăr-

teze de vieață, ci dinpotrivă să-l aproprie de ea cu îndoită puteri. Abia atunci, când fiecare își va fi lămurit pentru el, ce poate face el, țaran luminat, și ce îi trebuie lui ca să fie luminat, abia atunci când această cultură pe potriva nevoilor țaranului va fi născută, o vom putea propovădui prin școală și întinde în masele largi ale poporului.

Și dacă acest lucru nu se va face, dacă vom încerca mai departe să turnăm, cu sila, în capul copiilor, lucruri pe care ei nu le vor putea folosi mai târziu în vieța lor de țărani mai ridicați, din nou școala va munci zadarnic: satul va rămâne cu ale lui, din bătrâni; și ne vom bucura, pentru că *ale lui sunt frumoase și cultura falsă n'are voie să le strice*. Iar absolvenții de școală vor continua să crească numărul mare al făpturilor de răs, care sunt Ovizii surghiuniți în țara lor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III.

ADEVĂRATA CULTURĂ SĂTEASCĂ

Dacă există o problemă a satelor noastre, dacă într'adevăr am reușit, prin școală, să dăm naștere unor oameni care se simt străini în mijlocul satelor disprețuite în care trăesc, dacă, față de caracterul teoretic și străin de vieață al școlii, analfabetismul țărănesc apare de multe ori ca răspunsul cuiva aflat în legitimă apărare, ce ne rămâne de făcut? Mai putem oare nădăjdui o adevărată cultură sătească?

Desigur că da. Relele toate vin dintr'o greșită atitudine a noastră față de problemă și ea se poate îndrepta. Îndreptarea nu poate fi decât aceasta: în loc de a pune în trunte școala, menită să reformeze total satul, să punem dinpotrivă satul; iar școala să nu rămâie decât o unealtă în slujba satului. Cu alte cuvinte, sa-

tul nu este o hârtie albă pe care putem scrie orișice, satul nu este un câmp de experiență pe care putem încerca orișice culturalizare voim, ci satul este o realitate copleșitoare, care ea singură pune probleme, pe care noi datori suntem să le cunoaștem întâi și să le rezolvim apoi.

Trebuie deci să recunoaștem cinstit și de la început, că nu avem o cultură gata făcută și bună de a fi dusă la sat, aceiași pretutindeni, ca și când cultura ar fi un lucru străin de sat, o marfă orășenească pe care am importa-o acolo pe căile „culturalizării“, — ca să întrebuițăm acest cuvânt, neplăcut și ca sunet și ca înțeles. Orișice om care știe ce înseamnă cultura și care cunoaște satul, este dator să se ridice cu putere împotriva acestei culturalizări și-

lîte, pornită exclusiv de la centru. Rezultatul ei nu este altul decât mitocănizarea satelor noastre. Mitocănie, știți ce înseamnă: este o viață de mitoc. Mănăstirile mari au „mitocuri“, adică centre mai mici călugărești, aflate în subordine. Cei care trăesc în mitocuri sunt „mitocani“ în sensul cel rău al cuvântului, pentru că viața lor nu este de sine stătătoare ci se alcătuește din maimuțarea reala vieții centrului mănăstiresc. Astfel și orașele noastre, în măsurarea în care au ca ideal imitarea unui model străin, sunt mitocănești. Mahalalele orașelor acestora, la rândul lor, sunt locuri de mitocănie de gradul al doilea, de mitocuri ale mitocurilor. Voim oare să contribuim conștient la transformarea satelor noastre în mitocuri ale mahalalelor noastre, voim oare ca mitocănia noastră orășenească să se lățească, ajunsă la gradul al treilea, pe tot întinsul țării românești?

Să-și aducă aminte, oricine a trecut prin sate și care mai păstrează încă în el simțământul frumosului și al sănătosului sufletesc, de jalnica priveliște a Duminecelor, în care se strâng țărâncile îmbrăcate în muse-lin fistichiu, boite pe față, tunse a la garson, cu pantofi „luchianz“, jucând foxtrof, șimiuri și „tangăuri“, cu flăcăi îmbrăcați pe jumătate militari pe jumătate civili! Să-și aducă aminte, oricine a fost cândva fermecat de puternica sonoritatea a limbii românești, cu splendidă și originală închegare sintaxică, de vorbirea „cărăită“ și „păsărească“ a celor crescuți, astăzi, în preajma falsei culturi. Dacă ne doare pierderea puterilor de creare ale neamului acestuia, din pricina intelectualilor crescuți fals la o falsă cultură, ar fi de neiertat dacă nu ne-ar îndurera până peste măsură mitocănizarea satului întreg.

Aci e toată greutatea problemei. Dar tot aci e și capătul de fir care

ne poate ajuta la deslegarea ei. De obicei, acel care se simte „apostol cultural“ nu are timp să ia aminte la asemenea probleme. Apostolul cultural trăește în orașe, mai cu deosebire în București, în preajma Ministerelor. De acolo, de la înălțimea amețitoare a propriei lui trufii, el își îndeplinește misiunea lui de îndrumător al poporului. Scoate gazete și reviste în care, adresându-se țărănilor, se simte obligat să-și schimonosească vorba, așa cum fac părinții față de copii lor mici și răsfățați, în loc să grăiască vorba bărbătească, spusă de la om întreg la om întreg. Apostolul cultural profesionist crede apoi că are dreptul să facă morală îngăduitoare proștilor de țărani, cu tonul dascălului de grădini froebeliene, uitând că menirea cărțurului adevărat e alta și anume, să fie de folos cu fapta. Apostolul cultural mai scrie și cărți și editează biblioteci populare în care se tipăresc osumedenie de opere ridicole, care ar putea să fie răufăcătoare, dacă din nefericire poporul le-ar ceti: sunt acolo cărți de o ineptă nulitate și cărți de o completă inutilitate; versurile cutărui poet de a 7-a mână, măscări ultramoderniste, alături de greoaie tratate de filosofie. E inutil să insistăm: s'ar putea aduna material de răs homeric — dacă ne este îngăduit să rădem în asemenea prilejuri — numai din răsfoirea cataloagelor unei singure edituri oficiale. Cine nu cunoaște această stare de lucruri și cine nu se plânge de ea? Apoi apostolul cultural face și opere de teatru de indoelnică valoare. Cine a încercat vre-odată să se amestece în organizarea de teatru sătești, știe chinul bieților flăcăi și a bietelor fete, ca să învețe pe dinafară un text pe care nu-l înțelege de multe ori nici regizorul lor improvizat. Imi amintesc și acuma de chinul obștesc și îndelungat al nostru, al tuturor

căți am luat parte, într'un sat arde-
lenesc, la reprezentarea unei piese,
localizare a celebrei farse a mește-
rului Patelin, în care țărani jucau
schilod roluri de prefecți și de co-
coane de prefecți, de abia saluate
prin răsul sănătos și țărănesc al sce-
nei înșelării finale a avocatului, ca-
re ar fi putut să fie lăsată așa cum îl
arată textul original, pur și simplu
tradus de cineva care să fi știut ro-
mânește.

Toată această operă de culturali-
zare sistematică se încheagă și se în-
coronează în așa numitele șezători
culturale, care sunt prilejuri de a în-
fățișa publicului piesele de teatru
sus menționate însoțite de înflăcă-
rate discursuri moralizatoare din
care nu se alege nimeni cu nimic, a-
fară numai de apostolul cultural, ca-
re se naște astfel din înfierbântat
auto-entuziasm, trăește din muta
răbdare a satului și moare în depli-
na satisfacere a unui orgoliu atins
de gigantism sterp.

Aceste lucruri trebuie să înceteze
cât mai este timpul; trebuie să se
prefacă neîntârziat, și să se prefacă
din rădăcină până în duh, dacă nu
voim ca satele noastre să nu ajungă
mahalaua nesfârșită a orașeilor. Să
nu lăsăm să se piardă țărâna adevă-
rată a satelor, care nu este ceea ce e
și orașul, însă în mai prost, ci este
ceva deosebit, de sine stătător, sin-
gurul lucru pe care neamul româ-
nesc l-a creat ca valoare adevărată
în istoria universală și singura cale
prin care neamul românesc poate să
ajungă a fi ceea ce este menit să fie.
Nu ne trebuie deci în ruptul capului
„cultură la sate“, ci din potrivă o
„cultură sătească“, adică o cultură
care să crească firesc dinlăuntrul
satului, întemeiată pe toată tradiția
de veacuri a culturii noastre țără-
nești, care a ajuns să fie trup din
trupul însăși al României și pe care
de aceia numai cu foarte multă bă-

gare de seamă o putem clinti din
loc. Și în nici-un caz nu pentru a o
răsturna și înlocui cu altceva, ci
pentru a o ajuta să crească mai de-
parte, spre trepte mai înalte, pe care
nimeni dintre noi nu le cunoaște,
dar pe care le dorim a fi din ce în
ce mai bune și din ce în ce mai ale
satului.

Pentru aceasta îi trebuie însă căr-
turarului altceva decât entuziasm în
văzul lumii, tipografie cu subvenție
și oarecare dar de a spune nimicuri
cu vorbe mari. Ii trebuie trăirea u-
milă, cot la cot, cu satele astăzi dis-
prețuite, pe care să le înțeleagă și să
le iubească. Trebuie ca, sufletește,
cărturarul — și vorbesc acum și de-
spre cărturarul cel de orașe — să nu
se despartă de obștia semenilor lui.

Dacă ar trebui să punem într'un
singur cuvânt ce e pentru noi vieța
satului românesc și firea poporului
acestuia, am spune că este „obștie“.
Vieța sătenilor este o vieță de
grup. De la origină și până astăzi
încă, satul românesc se simte cu-
prins în formele unei vieți de fami-
lie care strânge laolaltă nu drumeții
risipiți ai tuturilor drumurilor, ci ur-
mașii unui aceluiași sâmbure de oa-
meni, într'o singură ceată, a unui
singur neam. Vieța lor de toate zi-
lele, le este tot așa de strâns legată
laolaltă, în formele de vieță agri-
colă sătească pe un același trup de
moșie, sau în sânul unor gospodării,
care ele sunt realitatea cea mare. Su-
fletește, ortodoxia este și ea neînțe-
leasă dacă nu o socotim ca o vieță
de obștie, în care omul nu e decât o
părticică mică din soborul Bisericii
obștești. Cultural, tradiția nescrișă
alcătuește o zestre devălmașe a tutu-
lor, din care orișicine se folosește,
cu ticluri de vorbe, versuri, melodii
sau motive plastice, care sunt ale ni-
mănuși și ale tuturilor.

Țărani trăesc așa. Cu cât îi cu-
noști mai mult, cu atât te uimește

trăinicia acestei vieți de obștie, desigur mereu proaspăt investimântată în chipuri noi, după oameni și împrejurări, însă totuși una și aceeași pentru tot neamul românesc, câtui el de mult și de întins! Cât de străveche, până în ce veacuri bătrâne trebuie să se urce tradiția aceasta țărănească, așa cum nu o mai are nici-un alt popor, dacă a putut rămâne până în zilele noastre, mută, nebagată în seamă, dar îndărătnică, fără se dea loc la fărâmițări dialectale, în ciuda atâtor „culturalizări” ale atâtor stăpâniri străine!

Acest lucru trebuie să-l înțeleagă un cărturar adevărat. De el trebuie să se mândrească în primul rând. Și abaterea de la această obștie de vieță sufletească și deprinderi de zi la zi, trebuie să ajungă a fi socotită de el ca o trădare făcută față de toate rândurile de oameni din a căror trudă s'a născut poporul românesc. Grija cărturarului, cea dintâi grijă, trebuie deci să fie aceea de a nu se lăsa desprins din vieța de obștie a neamului său.

Cultura pe care o învață cărturarul în școală, zadarnic este „patriotică”: dacă duhul ei este străin de obștie și te îndepărtează de obștie, te izolează și te face se te simți singuratec și trufaș. Cultura aceasta este deci de aceea greșită și dacă un astfel de cărturar, astfel crescut, nu știe bine care e anume lucrul pe care vrea să-l facă și care este sufletul poporului de care se atinge, toată activitatea lui culturală, fiind spărgătoare de obștie, este un atentat împotriva neamului.

Așa dar, tot ce face cărturarul nu poate fi bun și sănătos, decât numai dacă el însuși aparține obștiei culturale a neamului său, sau dacă împrejurările de vieță l-au despărțit de ea, datorită lui este ca prin băgătoare de seamă și iubitoare cercetare, să ajungă a ști lămurit ce este sa-

tul, care îi este firea, care îi sunt nevoile, ridicările și scăderile lui.

Au fost cândva cărturari de acest fel. De câte ori aud pe câte un cultural cu sila, crescut la școlile apusului, spunând că țărantul e refractar culturii, mi-aduc aminte de un oarecare Anton Pann, care a făcut mai mult pentru cultura poporului decât toate ministerele instrucției publice la un loc. Pe Anton Pann îl găsim astăzi încă viu în sate. Nu e de mirare: ticluirile lui cărturărești sunt de la lume adunate și iarăși la lume date. Poporul l-a înțeles, pe acest cărturar orașan de la mijlocul veacului trecut. Și de aceea Anton Pann a ajuns să fie piatră de temelie în tradiția orală a satelor. Tot astfel îmi aduc aminte de Dosoftei. De câte ori tânguirile și laudele lui în stihuri, scrise fiind cu dragoste pentru inima poporului din care se ridicase, nu le găsești și astăzi încă, pătrunse acolo și rămase ca o comoară statornică! Dar toate micile cărtulii, Visurile Maicii Domnului, Epistoliile, Machedoniile și toate celelalte broșuri și fițuici! Desigur, în biblioteca oficială a satului vor rămâne necitite operele lui Caius Sallustius Crispus, editate de Casa Școalelor și țărantul va fi socotit de oficiali tot ca neubitor de slovă. Însă în șerparul baciului de la munte, în chieptarul plugarului, găsești Visul Maicii Domnului, scos seara la lumina focului și cetit cu trudă și evlavie de un suflet care caută alt suflet asemănat lui.

Calea pe care au mers cândva alții, de ce am părăsit-o noi? Și ce au făcut alții, în alte vremuri, de ce nu am face și noi pentru vremile de-acum? De ce n'ar mai fi chip să încerce fiecare cărturar, în satul lui, să vorbească, întocmai ca un țărăn luminat, unor frați de ai lui, cărora, din iubire adevărată și umilă, le-ar împărtăși lucruri pe care le-a soco-

tit pentru el însuși bune? Fără schimonosire și fără fățarnicie, muncind la crearea culturii de mâine, cum își face albina mierea, așa doresc neamului acestuia, să-i fie cărturarii.

Să nu uităm că sufletul unui neam se alcătuște în fiecare zi. Dacă nimeni nu dă dintr'al lui, cât poate, la locul unde soarta l-a hărăzit, pentru creșterea neîncetată a comorii de

cultură moștenită din bătrâni, sufletul unui neam se părăduște. Și o să ne poată cândva trage la răspundere copiii copiilor noștri, pentru că noi am primit un suflet, însă l-am lăsat să piară din nepricepere și trândăvie.

HENRI H. STAHL
asistent universitar.

ASPECTELE INTELIGENȚII

Definiția Inteligenții

Să revenim pentru un moment la definiția inteligenții, în vederea luminării și precizării câtorva elemente esențiale. Dăm, după Claparède, sensurile variate care s'au dat acestei funcțiuni, oprindu-ne asupra definiții, pe care am enunțat-o, fără să o discutăm, în partea întâi a lucrării.

Cuvântul inteligență este întrebuițat în trei înțelesuri deosebite:

1. Inteligența este numele dat unei clase de fenomene psihice, care au drept obiect cunoașterea; în acest sens, inteligența se opune afectivității și voinței; adjectivul inteligenții în această accepțiune este „intelectual“.

2. Inteligența este un fel de a fi al proceselor psihice, adaptate cu succes la situații nouă; adjectivul ei e atunci „inteligent“. Dacă socotim această manieră de a fi nu numai ca o simplă calitate, ci ca o capacitate, vom putea spune că inteligența este capacitatea de a deslega, prin gândire, probleme nouă. În această accepțiune, inteligența se opune automatismului, instinctului, imbecilității.

3. Inteligență înseamnă uneori, în limbajul curent, o capacitate inteligentă deasupra mediei.

Din aceste definiții alegem pe a două, fiind cea mai largă și mai corespunzătoare formelor de manifestare ale inteligenții. Nu rezultă din interpretarea structuralistă a funcțiunilor psihice ca cea dintâi, și nu conține subiectivismul și, convenționalismul celei din urmă. Este definiție în sensul dinamicei vieții psihice, conturând inteligența, nu ca o facultate independentă, ci ca o aptitudine generală formală de organizare și adaptare.

Pentru a înlătura unele interpretări eronate sau unele prea înguste ale acestei definiții, e bine, credem, să precizăm sensul unor termeni esențiali din această definiție.

Termenul care a produs mai multe confuzii și a dat naștere la o multiplicitate de interpretări este cel de „adaptare“. Pentru a-l putea determina mai bine, *insistăm întâi asupra a ceea ce nu trebuie să înțelegem prin adaptare*, adică asupra părții negative.

1. Adaptarea nu trebuie redusă numai la domeniul practic, cu toată multiplicitatea aspectelor lui.

2. Adaptarea nu înseamnă numai utilitate.

3. Adaptarea nu înseamnă numai

rezolvarea problemelor puse de mediul extern, social sau cosmic.

Termenul de adaptare este mult mai extins. Nici unul dintre psihologii cari au acceptat definiția de mai sus și aici se înscriu majoritatea, nu s'a gândit să-i dea un colorit și o semnificație exclusiv practică. In consecință, procesul de adaptare are un înțeles mult mai larg, cuprinzând atât aspectul teoretic cât și cel practic (cu fețele lor diverse) al activității noastre.

Adaptarea la un sistem de gândire sau față de o operă de artă, se poate face cu aceiași sorți de isbândă sau neisbândă ca și adaptarea la o situație de natură practică. Intre reacțiunile adaptive din primul caz și cele din al doilea, se perindă deosebiri calitative considerabile. Dar nu acest fapt ne interesează momentan, ci precizarea termenului de adaptare.

Ca să ne apropiem și mai mult de felul de a judeca al simțului comun, care n'are ce căuta în știință, adaptarea poate să fie *interesată și desinteresată*. Pentru o înțelegere adecvată a celor două adjective, interesată și desinteresată, trebuie să avem în vedere aci sensul care li se dă când se face deosebirea între opera de artă și activitatea practică, între invențiunea savantului și aplicarea practică a ei.

Cazul eidentic și în ceea ce privește interpretarea termenului de „problemă”. Problema poate să fie de natură practică sau teoretică, concretă sau imaginară, interesată sau desinteresată. Are aceeași aplicabilitate largă, și totuși circumscrișă, a noțiunii de adaptare.

Din cele discutate până acum, se desprinde următoarea concluzie:

Inteligența este o capacitate formală generală, ireductibilă la alte funcțiuni, care operează cu conținuri

eterogene, organizându-le în vederea procesului de adaptare.

Inteligența, ca funcțiune centrală și generală, este una.

Inteligență teoretică, practică, artistică...

Inteligența însă este multiplă în partea ei de manifestare, în latura ei dinamic-funcțională, în sensul că poate organiza și combina conținuturi calitativ deosebite. După natura acestor conținuturi, inteligența primește un colorit sau altul. Coloratura nu este decât un aspect de manifestare, în cadrul anumitor conținuturi, a acestei funcțiuni centrale și nici într'un caz esențialitatea ei.

Considerând problema din punct de vedere genetic, aceste aspecte ne apar ca niște stadii evolutive, dela aspectul practic la cel pur teoretic, între care se încolonează o serie de alte aspecte. Faptul se poate constata atât filogenetic cât și ontogenetic. Parcurgeți, pe scurt, progresul inteligenței dela animalele inferioare la om, pe întâiul plan și de la copil la omul matur, pe al doilea plan. Când faptele vor fi bine studiate și sistematizate în această privință, această presupunere va fi pe deplin verificată.

Pe lângă conținuturile pur cognitive, *percepții, reprezentări, sentimente intelectuale, concepte, idei*, grefate pe tendințele intelectuale înăscute, coloratura inteligenței sau *inteligența specială*, ca să folosim termenul consacrat, este determinată și de alți factori: *aptitudini speciale, factori de temperament, factori emotivi, factori de caracter*, precum și de experiența câștigată prin *învățare și exercițiu*.

Inteligența specială, prin urmare, nu este o funcțiune deosebită de inteligența generală, ci un aspect de manifestare al acesteia, umplut cu conținuturi foarte variate.

Pentru confirmarea celor susținu-

te, cităm un pasagiu din lucrarea Dlui Prof. Fl. Ștefănescu-Goangă „Selecțiunea Capacităților și Orientarea profesională“:

„Dar copiii, ca și oamenii în general, nu diferă între ei numai după gradul de inteligență, ei se deosebesc și din punct de vedere al temperamentului, al emotivității și înclinărilor lor, ca și din punctul de vedere al preocupărilor și directivei activității lor mintale. Toate acestea împreună contribuie să dea inteligenții lor o anume coloratură calitativă. Copiii de același nivel mental, din aceeași categorie mentală, se deosebesc între ei din punctul de vedere al însușirii calitative a inteligenței lor. Unii din ei își manifestă cu predilecție capacitatea lor mentală în probleme și creațiuni de natură practică, tehnică, alții dimpotrivă în speculații de ordin teoretic, abstract. Unii au o înclinare deosebită pentru producțiunile estetice și ajung cu ușurință să stăpânească lumea imaginilor plastice, în vreme ce alții găsesc o plăcere deosebită în a lua parte la toate manifestările sociale de orice fel, reușind în scurtă vreme să se facă ascultați de semenii lor și să se impună de conducători.

Există prin urmare, în mod natural, mai multe varietăți calitative de inteligență la același nivel mental, după cum există mai multe grade de inteligență. Psihologia modernă recunoaște în general patru varietăți calitative tipice ale inteligenței, anume: *Inteligența teoretică, inteligența tehnică, inteligența artistică și inteligența socială.*

Un învățământ care vrea să țină seama de individualitatea elevilor și care țineste să desvolte puterile de viață și creație ce există în ei, nu poate să treacă cu vederea peste aceste deosebiri calitative descoperite în structura lor sufletească, aceasta

cu atât mai mult, cu cât s'a dovedit, că inteligența nu se poate desvolta cu succes, decât dacă i se dă hrana de care are nevoie. O inteligență tehnică de pildă, nu se poate educa și desvolta până la limita capacității sale prin exerciții lingvistice, sau prin studii literare și artistice. Ea are nevoie, dimpotrivă, în prima linie de contactul continuu cu însăși gândirea și creațiunile tehnice“.

Inteligența socială

Ce este inteligența socială în angrenajul acestor fapte și probleme? Dăm răspunsul prin definiție pentru că este mai potrivit în cazul de față.

Inteligența socială este posibilitatea de adaptare, cu ajutorul gândirii, la problemele nouă, ivite în mediul social.

Nu trebuie să uităm că și aici, ca și în definiția anterioară, inteligența își păstrează *caracterul pur formal*. Conținuturile pe care le mănuește însă sunt extrem de variate, după cum extrem de variat este și mediul social. Amintim, fără a intra în detaliu, numai cele trei aspecte fundamentale, mediul familial, mediul școlar, mediul social propriu zis, pentru a sugera complexitatea stării de fapt și infinita varietate de probleme care se ridică. Nu mai vorbesc în mod special de achizițiile colective, anume: limbaj, tradiție, datini, obiceiuri, credințe, cu un cuvânt cultura devenită bun obștesc și marile creațiuni, care cer o pricepere și o putere de adaptare superioară. Dacă puțini numai pot să asimileze în mod organic ceea ce timpul lor le oferă ca bunuri consacrate și valori verificate, și mai puțini sunt aceia cari îmbogățesc aceste achiziții prin puteri și creațiuni nouă, deschizând perspective progresului.

E suficientă această înfățișare în

largo sensu a problemei, pentru a ne putea da seama de multiplicitatea mediului social.

Este aproape de sine înțeles că un tip de inteligență socială este împreunat cu puternice trăsături de caracter, — persistență, constanță, certitudine, cu însușiri de temperament de cele mai multeori pronunțat extrovertite; e comunicativ, sociabil, încrezător în acțiunile întreprinse. În ceea ce privește factorii emotivi, manifestă o vădită putere de reținere și stăpânire. Un tip social, ca să întrebuițăm o expresie a lui E. Spranger, este prin excelență simpatic.

Echilibrul pe latura emotivă, prin urmare, se stabilește între sentimentul amorului propriu și sentimentele simpatice, cu o accentuată coloratură a celor din urmă.

E inutil aproape să mai amintesc că toate aceste manifestări individuale trebuie să se armonizeze, prin

învățare, — în familie, în școală, în societate, — prin exercițiu și prin comportament inteligent cu diversitatea factorilor de mediu, pentruca unitatea individualității să se articuleze prin fuzionarea celor două categorii: ereditate și mediu. Și acum o mică precizare a noțiunii de unitate. Nu rezultă *unitate activă, creatoare* și acest lucru ne interesează cu deosebire acum, decât din armonizarea echilibrată, mai mult sau mai puțin stabilă, a două elemente contrare. Numai o unitate multiplă sau o unitate în multiplicitate, rezultată din sintetizarea armonioasă și ierarhizarea celor două categorii de factori este capabilă de o viață activă și productivă. Oricât de perfectă ar fi unitatea unui individ închis în turnul izolării absolute, ferit de conflicte și tensiuni, rămâne sterilă.

GRIGORE POPA

LIMBA DE PREDARE ÎN ȘCOLILE ROMÂNEȘTI DE PESTE HOTARE

În toate țările balcanice, unde există școli românești, străinii contestă dreptul de instrucțiune al păturilor macedo-române sub pretextul că aceste școli sunt de propagandă românească și nu pot avea nimic comun cu aspirațiunile masselor macedo-române. Arhiconscută e părerea școlii istorice grecești, care admite că pe lângă populația care vorbește limba greacă, avem o altă populație, vlahofonă, care pe lângă limba grecească, vorbește și aromânește. Iar în ceea ce privește tendința istoriografilor sârbi, că nu mai există populație românească în părțile de Sud ale Jugoslaviei, această ab-

surditate pansârbească am relatat-o într'un număr trecut al revistei¹⁾.

Ca să scriu aceste rânduri mi-a dat ocazie o știre apărută în presa bulgară, relativ la naționalitatea Românilor din Macedonia. În cadrul restrâns al revistei vom căuta să combatem părerile absurde cari de data aceasta sunt emise nu de un Bulgar, ci de un Român-renegat, care a găsit ospitalitate în coloanele celei mai reacționare gazete bulgărești care e „Mir“²⁾. Noul „savant“ care semnează Pelister Pindeanu, îl recu-

¹⁾ Satul și Școala, Februarie 1934.

²⁾ „Mir“ No. 9976.

noaștem cine este, însă deși a scris rânduri cari plac Bulgarilor, totuși n'a avut curajul să apară cu numele lui adevărat, din motive care-l privesc. Totuși, din acel articol aflăm că Românii macedoneni nu sunt Români, ci cu totul altceva și deci școlile din Macedonia ar trebui să facă instrucțiunea copiilor nu în limba română, ci în dialectul macedo-român. Instrucțiunea în limba română ar avea ca scop o tendință imperialistă română, pe care autorul acelui articol nu o evidențiază nici nu o constată, spunând numai că ar exista niște „motive ascunse“.

Nimeni n'ar putea să-și închipuiască, cam ce „motive ascunse“ ar determina pe Daco-români să se intereseze de soarta fraților lor de peste Dunăre. În ceea ce privește afirmația că Românii macedoneni n'au o conștiință românească și deci nu pot fi considerați ca Români, trebuie, din capul locului, să relatăm că în Macedonia nici una din naționalitățile ei nu poate pretinde că este în absolută majoritate, căci toate se întrepătrund. Nu se poate găsi nici un oraș pur slav, grecesc, turcesc, precum nu putem întâlni nici unul pur aromânesc.

Dacă asupra Aromânilor au avut o înrăurire atât Slavii cât și Grecii, pe de altă parte avem o înrăurire aromânească asupra celorlalte naționalități, care nu se poate explica decât printr'o îndelungată conviețuire contemporană a tuturor acestor națiuni. Infiltrația aromânească în Macedonia poate fi de mare însemnătate pentru noi. Pe unde au trecut Aromânii, au lăsat urme, au dat multe denumiri de localități, râuri, dealuri și munți.

Dacă Aromânii nu erau cunoscuți sub numele lor de Români, ci treceau ca Slavi sau Greci, aceasta se datorește faptului că ei nu obțineau organizație ecleziastică națională și

erau clasați la rubrica organizației religioase a Grecilor sau a Slavilor. Pe de altă parte, Turcii nu țineau mult la starea civilă, aceasta o lăsa în seama organelor fiecărei biserici și întru cât acești creștini erau toți de rit ortodox, erau grupați în „rum-milet“ adică neamul romeilor (grecilor) (Aromâni, Greci, Bulgari). Toți cari au vizitat pe Românii din Macedonia au constatat că sunt într'un număr foarte mare, ocupă centrul Macedoniei și sunt așezați aici de „foarte îndelungat timp“.

Încă Dimitrie Cantemir arată originea românească a acestor frați „cari sunt cu ceștialaltă Daci tot de o limbă“. (Din *Chronicul Romano-Moldo-Vlachilor* p. 87—88).

Toți cercetătorii ținutului macedonean, începând cu Leane, Ponqueville, Lejean, Consinery, Weigand, Ubicini, Jireček, Grigorovici ș. a., constată românitățile elementului macedo-român, iar în ceea ce privește limba, se constată o uimitoare asemănare cu aceea a Daco-românilor. Nu e de prisos dacă aș aminti cuvintele magistrale ale marelui Hașdeu, spuse în privința unității neamului românesc: „*Ungurii asigură că Românii sunt venetici în Dacia lui Traian, trecuți acolo de peste Dunăre, Grecii pretind din contra că Românii sunt străini în Dacia lui Aurelian, veniți acolo din regiunea Carpaților: Ungurii ne împing spre Sud, Grecii ne trimit la Nord. Lăsându-i să discute controversa genetică, Românul stă bine înfipt în ambele Dacii*“. (Albumul *Macedo-Român* pe anul 1880).

Cine ar parcurge drumul dela Dunăre până la lacul Ochridei și dela Marea Neagră până la Marea Egee și ar întâlni păstori, mici negustori, comercianți și i-ar întreba ce sunt ei? răspunsul lor e categoric: „*Aromâni*“. Afirmația etnică se întrezărește la toți aceia cari n'au ur-

mai vreo dată școală românească. Asta se datorește faptului că Aromânii în viața economică și socială formau o organizație etnică independentă de aceea a celorlalte naționalități și numai când s'a complicat sistemul de producție a necesitat noi relațiuni, cari duceau la o cimentare a legăturilor dintre Români și celelalte națiuni.

Nu insist mai mult asupra problemei dacă Românii din Macedonia sunt altceva decât Români, căci aceasta ar fi într'adevăr o comedie distractivă. În privința limbii de predare în școlile românești de peste hotare, încă dela data înființării primei școli românești la Târnava, din județul Bitolia, pe la anul 1864, s'a constatat că nu poate exista pentru Macedo-români altă limbă literară decât aceea românească, care este limba literară a tuturor provinciilor locuite de Români. Un pas de a se întrebuința ca limbă de școală dialectul unui ținut e făcut în Republica moldovenească de peste Nistru. În „Plugarul Roșu“ într'adevăr moldovenismele sunt în belșug, dar ce se vor face românismele intrate în vorbirea Românilor Moldoveni de peste Nistru? În revista „Octomvrie“, tot a Românilor de peste Nistru se dă

soluția: se introduc multe românisme, sterine deocamdată Moldovenilor dar cu timpul se vor încetățeni. În săși politica culturală a Sovietelor, cari au vrut să prezinte din Ucraina Moldovenească un ținut locuit cu Români moldoveni, cari n'au nimic comun cu Românii de dincoace de Prut, a eșuat: vrând-nevrând, ei admit limba română ca literară pentru toți Românii de pretutindeni. Având experiența Rușilor, oare e nevoie ca să experimentăm ceea ce alții au părăsit de mult?

În școlile românești de peste hotare limba de predare nu poate fi alta decât cea românească. În școlile secundare se pot prevedea și ore de cunoașterea dialectului macedo-român, însă numai în cele secundare. De prisos este să se îngreuiere memoria copilului cu atâtea multe particularități ale limbii, cari sunt necesare numai pentru filologi. Ori, școala primară nu poate fi un institut de filologie, ca să încercăm programul cu ore de limba macedo-română. Destul e că copilul încă din clasa II pe lângă limba română, va trebui să învețe și limba statului unde se găsește școala.

VASILE CRISTU

INTEMEIEREA COOPERATIVELOR ȘCOLARE

În Revista „Satul și Școala“ din luna Februarie, mi-am luat angajamentul că voi continua studiul meu asupra „educației cooperatiste“, început atunci.

Cred că nu este bine să mai lungesc vorba.

În mediul rural, școala este chemată să tragă jaloanele regenerării noului comandament al vieții, pe care toți o așteaptă.

În precedentul meu articol, am arătat rolul ce-l joacă în dezvoltarea vieții economice și sociale, cooperativa.

Dar „cooperativă“, fără „educație“ nu se poate face. Nu s'a putut face nicăiri, nu se va putea face nici la noi.

Statul român pierde dela comerțul de ouă 2.457.636.000 lei pe an. Pierde dela comerțul linei peste

2.500.000.000 lei pe an. Mai pierde dela comerțul laptelui și derivatelor sale peste 3.740.000.000 lei pe an.

Austria, Olanda, Danemarca și Elveția, întrețin $\frac{2}{3}$ din bugetele lor, cu veniturile realizate din comerțul acestor produse, pe care noi nu știm să le valorificăm, chiar la noi acasă.

Dna Bacalbașa, inspectoare în inv. profesional, a deschis la Casa Școlilor din București, o expoziție asupra „geniului rural”. A adunat răbdător ani de zile, diferite mostre de lucrături și țesături efectuate de țărancă română.

Acolo abia, îți dai seama de ce imensă comoară și de ce nesecate izvoare de bogăție dispunem noi, fără să știm a le pune în valoare.

La noi cînepa și inul nu se mai lucrează. Și ce nu se poate realiza din cînepă și in? La noi lina se vinde pentru străinătate sub formă de gunoaie, sau se pierde neîntrebuințată prin poduri și prin saiele.

Dar cumpărăm fire de lână din Anglia în valoare de 1.200.000.000 lei.

Pornind dela aceste lipsuri, învățătorimea poate să regenereze viața economică a Statului, înființând la școală, cooperative de consum, de credit și de producție.

Aceste cooperative vor fi făcute de colegi la școlile lor, căutându-se a se încadra acțiunea economică a satului în ritmul obișnuit al vieții din regiunea unde funcționează. În special la cooperativele de producție cari pot fi: agricole, viticole, apicole, avicole, silvice, zootehnice, de pescuit, de țesut etc., etc. Să se caute a se da cea mai mare atenție plantelor medicinale și industriale, în cooperativele agricole, acestea formând viitorul agriculturii, pe suprafețe restrânse.

Toți învățătorii trebuie să se unească. Să lepede haina politicianis-

mului care i-a desbinat și în de comun acord să ceară Ministerului Instrucțiunii Publice, să se introducă forțat în fiecare școală „carnetele de cooperatori” pentru elevi și dascăli.

Fiecare elev și fiecare dascăl să cotizeze, depunând prin carnet la cancelaria școlii, 5 lei pe săptămână. Cinstiții pionieri dela Rochdale au început cu 2 penci (25 bani) pe săptămână, ceea ce revine sub 5 lei de astăzi.)

Orice țaran aruncă 7 lei pe zi pe un pachet de tutun. Nu există țaran și muncitor industrial care să nu cheltuiască 400 lei pe an, cel puțin, pe rachiu și alte lucruri nefolositoare. *Care tată de copil nu se lasă convins să economisească pentru fiul său 5 lei pe săptămână?*

Ceea ce revine la 260-lei într'un an de zile.

Și luând o școală cu 5 posturi unde sunt 160 elevi, vom vedea că într'un an se economisește suma de 42.900 lei.

Iată capitalul inițial al întreprinderilor cooperative dela școala aceea. (Am luat exemplu școala unde funcționez eu ca detașată).

Anul următor se pot întemeia cooperativele. (Este dela sine înțeles că 1 an trebuie pierdut pentru strîngerea capitalului).

Întâiu se înființează cooperativa de credit, pentru că existând un capital deja strâns, trebuie să i se dea utilizare.

Se alege din elevi un consiliu de administrație, așa cum îl prevăd statutele oricărei cooperative. Se face apoi un comitet. Se alege (sau se numește) un director. Se numesc: un contabil și un casier. (Bine înțeles numai din elevii școlii).

Se hotărăște de cătră conducerea cooperativei de credit, astfel formată, a se împrumuta suma de 42.900 lei cu o dobândă de 5% cooperati-

vei de consum, dela aceeași școală, care se va înființa tot atunci, cu alt consiliu de administrație și cu alți funcționari, tot dintre elevi.

Banii se împrumută cu acte în regulă, păstrându-se toate formele codului comercial și codului civil.

Prin operația încheiată, s'a asigurat un venit de 2145 lei pe an cooperativei de credit și se inițiază elevii în domeniul dreptului.

Cotizațiile continuă să vină mereu la această cooperativă, deci capitalul crește și pe aceeași măsură se comercializează la cooperativa de consum cu 5% dobândă.

Cu suma de 42.900 lei, împrumutați dela cooperativa de credit, se va face imediat o librărie solidă.

Se vor cumpăra cărțile direct dela edituri și tot ce trebuie, direct dela producător, asigurându-se o vânzare ieftină și un câștig mare

Toate cărțile și requizitele școlare necesare elevilor dela școala cu 5 posturi și cu 160 elevi, precum și furniturile cancelariei, ateneului popular și bibliotecii școlare, se vor cumpăra dela cooperativa școlai.

Acest comerț se cifrează la 150.000 lei anual.

Profitul este de 25%, ceea ce înseamnă 37.500 lei. Se plătește dobânda la banii împrumutați și se mărește sfera de acțiune introducându-se la cooperativă și alte articole de consum, necesare satului și regiunii.

Dar în cel mai scurt timp, cu banii strînși dela aceste două cooperative, se va înființa a treia cooperativă, cooperativă de producție, adică ateliere de tâmplărie cu ramificații de traforaj, pirogravuri, mobile, tapițerie, etc. Sau ateliere de țesut, de cusut, de cojocărit etc., etc. Astea la orașe mai ales. La țară se vor înființa cooperativele: agricole, viticole, sericicole, apicole, avicole, zootehnice, de pescuit, silvice, de țesut etc., etc.

În felul acesta se va cointeresa toată vieța orașului, a satului și a regiunii în mișcarea economică a școlai. Școala va putea să împrumute cu bani, la nevoie, pe părinții copiilor, cu o dobândă maximă de 6%, după ce și aceștia s'a făcut membrii cotizatori cu 5 lei pe săptămână. Oricine poate să-și dea seama de rezultatele formidabile ale acestei acțiuni, săvârșită după toate regulile, principiile și legile cooperative.

Membrii se vor cointeresa la beneficii, ca și cumpărătorii consumatori. Se fac adunări săptămânale și dări de seamă. Și încet se inoculează în singele elevilor simțul economiei și prevederea, ca și spiritul întreprinzător de meseriaș și de comerciant.

Voiu dovedi prin calcule serioase că în cel mult 15 ani de activitate, școlai pot deveni independente din punct de vedere material și adevărate cetăți de cultură și educație de masse, fără să mai aibă nevoie de un ban din bugetul Statului pentru plata învățătorilor, ajunși astăzi muritori de foame.

După 7 ani de curs primar, fiecare elev va pleca din școală cu o meserie învățată și cu un capital al său ce va trece la Casa de Economii, în sumă de peste 4000 lei.

Printr'o acțiune prosperă și stăruitoare, se vor putea ajuta copiii săraci cu: haine, cărți și hrană.

Se vor face căminuri și cantine la școlai și se va spori în fiecare an biblioteca. Se va crea un fond de construcții pentru a se clădi școlai noi, cu băi populare și săli de teatru; cu locuințe model pentru toți învățătorii și cu local propriu pentru cooperative. Se vor construi ferme model și ateliere moderne. Se vor cumpăra grădini de zarzavaturi, păduri, bălți și pământuri agricole. Astfel vom solidariza cu acțiunea

școalei întreaga viață a mediului nostru de acțiune și ne vom lega cu adevărat sufletul de un nou ritm al vieții didactice, care este ritmul creșterii.

Iată pe scurt schema metodei educației cooperatiste și a începuturilor ei.

JANA POPEA

Învățătoare—București

MUZEUL LOCAL

Conducătorii despărțământului Sibiu al „Astrei” au ajuns la convingerea, că acțiunea de culturalizare manifestată până acum prin ținerea de conferințe, înființarea de biblioteci și coruri și aranjarea de expoziții, trebuie încununată și cu înființarea de *muzee locale*, din cari să se poată desvolta cu timpul chiar *muzee de plasă*.

Scopul acestor muzee e să păstreze cât mai viu interesul față de *felul de viață și arta veche a poporului* din comună, dar totodată să cuprindă și o *colecție a produselor naturii* ca material de intuiție pentru tineri și bătrâni. Nevoia acestor muzee locale e reclamată imperios de faptul, că mai ales dela războiul încoace, tot ce e vechiu începe a fi disprețuit — fără considerație că e bun sau rău — de generația de azi. Faptul acesta dovedește, că nu ne dăm seamă de rușinea, de care ne vom împărțiși de către generațiile viitoare, cari, neavând în fața ochilor lor produsele culturale ale trecutului nostru, vor considera pe înaintașii lor ca pe niște oameni incapabili de-a fi produs ceva artistic și cultural, pe de altă parte că ei, lumea cea nouă, sunt creatorii din nimic. Din istoria omenirii știm, că nu se poate prezent fără trecut și numai legând strâns aceste două putem spera un viitor bun pe orice teren, deci și pe cel cultural, în înțelesul larg al cuvântului.

Muzeul local are să fie deci, înainte de toate, tezaurul tradiției, care trebuie păstrată.

Ce trebuie să cuprindă un astfel de muzeu?

În partea tradițională culturală îmbrăcăminte, țesături și cusături, tot mostre cât se poate mai vechi de pe fundul lăzilor. Lipsind locul larg, se vor face, cu ajutorul învățătoarei și al fetelor mai mari, *păpuși mici* îmbrăcate în portul vechiu. Nu vor lipsi nici modele de podoabe întrebuintate în trecut, încălțăminte veche, opinci și călțuni; forme de copt pâne și colaci, vase vechi, modele de cuiere, lavițe, armanii, cuptoare vechi; sculpturi în lemne, (bâte, furci de tors, stâlpi de poartă); unelte de pescuit, plug, car, sanie după modele vechi; unelte și vase dela stână, unelte pentru țesut (războiu vechiu, urzoiu etc.). Se vor face modele și după case și nemstii (șoproane, șuri, cotețe, colibi, stâne vechi), joagăr, piuă, teasc, până mai sunt toate în proporții reduse. În privința caselor, stilul vechiu românesc al acestora e înlocuit tot mai mult cu cel săsec, mai ales când se fac case de cărămidă.

Bine ar fi, când modele de case și alte construcțiuni, apoi vase, modele de unelte, mobile etc., etc. s'ar și fotografia, și mai bine dacă s'ar desemna în peniță, — desemnuri, cari s'ar putea și colora.

Se va da atențiune nu numai obiectelor în legătură cu traiul obiș-

mult, ci și celor în legătură cu obiceiurile și arta (instrumente de muzică, începând cu ale copiilor, jucării originale, obiecte speciale, întrebunțate la botez, nuntă, înmormântare, altele în legătură cu sărbători, superstiții). Monete, arme vechi, vechi rechizite școlare (täblițe și stiluri de piatră ș. a.).

Accentuez de nou, că totul trebuie să fie modele vechi; cu cât mai vechi, cu atât sunt mai corespunzătoare menirii unui muzeu. Din nenorocire, tocmai în județul nostru, cu posturi cari variau dela o comună la alta, timpul de după războiu a produs o uniformizare urită a porturilor după un port pocit, căci nici acesta nu mai era original. Ba avem safe, în cari purtarea femeiască, mai iubitoare de desertăciune, a părăsit sau e pe cale să părăsească cu totul portul românesc, a cărui frumusețe o admirau străini atât de mult. E puțină speranță de reîntoarcere, dar cecece a fost frumos să se păstreze cel puțin în muzee. Învățătoare, cari sunt în stare să înțeleagă frumosul din trecut și importanța păstrării lui, pot reacționa lucrând în școală cu elevele numai după modele vechi, invitând să se păstreze. Unde e atelier pentru băieți sau școală de meserii având și secție de tämplărit, se vor lucra modele de case etc. în atelierul acestora.

Tot în secția tradițională culturală se vor așeza cărți, manuscrise și icoane vechi; aici și-ar afla locul și monografia istorică a comunei, apoi material folcloristic din comună, cuprinzând descrieri de obiceiuri — unele dispărute — poezii vechi populare, basme ș. a., toate acestea în manuscris.

Secția produselor naturii de pe teritoriul comunei va cuprinde o colecție de minerale, diferite insecte, herbarul cel puțin al plantelor otrăvicioase, industriale și medicinale, o

colecție de bucăți din toate felurile de arbori, frunze și flori de ale acestora, minerale și feluri de pământ (din sol) de pe hotar, chiar și paseri și alte animale mici împăiate sau păstrate în spirit.

* * *

Cei ce vor să realizeze ideea muzeului local, să deștepte înainte de toate interesul sătenilor pentru el. Făcând astfel, vor avea satisfacția să vadă, cum azi unul, mâne altul — bărbat sau femeie — aduce câte un obiect pentru muzeul „lor“. Unul aduce niște opinci purtate de bunicul său, altul o chivără rămasă dela un înaintaș al lui, care a luptat în războaiele contra lui Napoleon. Unul o pălărie sau căciulă veche, uitată în vreun pod, alta o iie, un ștergar etc. rămase pe fundul lăzii dela o bunică sau străbunică. Se găsesc și persoane, cari, din pietate, nu vor să se despărță de un obiect vechiu, dar se învoesc să-l lase pentru după moare. Alții se învoesc să-l împrumute muzeului.

Colecționarul, în absoluta majoritate învățătorul și învățătoarea, trebuie să dispună și de mult tact la primirea obiectelor. Cineva oferă un obiect, care nu e de importanță pentru muzeu. Să nu-l respingă, căci cel ce s'a arătat binevoitor poate să aibă și alte obiecte potrivite.

O hartă reliefată a hotarului cu comuna împreună, e potrivită în orice muzeu local.

* * *

Locul muzeului, în Casa culturală; unde nu e încă, se va începe cu obiecte mai mărunte.

Pentru a ușura realizarea muzeului de plasă, e nevoie de un local propriu, fie cât de modest.

Obiectele vor fi așezate în grupuri separate: țăsături, chindisituri, înbrăcămintă, obiecte de lemn, etc.

Ideea muzeelor locale nu e străină nici la noi. Sunt învățători har-

nici — adevărat, încă puțini — cari au mici muzee școlare. Acestea trebuie dezvoltate și cu secția tradițională-culturală, conform indicațiunile date. Numai începutul pare greu, odată pornită acțiunea, ea va duce, cu încetul, la realizarea muzeelor locale, cari vor împleni o nouă cunună

pentru activitatea culturală extrașcolară, a învățătorilor noștri. E însă nevoie, ca pentru ideea muzeului și felul colecționării, învățătorii noștri să fie încălziți și îndrumați încă din școala normală.

VICTOR LAZĂR.

F E L E A C U L

Starea economică

S'a zis de multe ori că, împroprietărirea țăranilor e un rău din punct de vedere economic, că împărțeala pământului cu lipsa de mașini agricole după ea și cu nepriceperea țăranului de-a lucra ogorul așa cum îl lucrau marii proprietari, boeria aceea a țăranului de-a face cu pământul pe care-l stăpânește ceea ce crede el că-i bine să facă, a dus la o micșorare a valorii rodului și din punct de vedere al calității și și al cantității.

Privind lucrurile pe de-asupra, s'ar putea ca acesta să pară un adevăr. Coborându-ne însă la vieța de toate zilele a satelor noastre și comparând-o cu cea din trecut, ne convingem că împroprietărirea țăranilor a fost cel mai mare și mai cu dreptate bine ce s'a făcut în lupta pentru afirmarea neamului nostru. Dragostea de pământul pe care acum se simte stăpân, îi dă putere de muncă, fără să-și stoarcă vloga din oase, iar rodul muncei lui cu care e liber să facă ce vrea, îi dă puțința să-și trăiască și vieța sufletească, nu numai cea animală. Din iobag, din vită de muncă pe pământul său, căci pământul acesta moștenire dela strămoși îl are, dela vitejii ce l-au apărat cu pieptul și cu sângele lor, iață-l pe țăranul român chibzuind în casă,

cu ai săi, cum să-și împartă munca pe-a doua zi.

Nu numai gâtul de intrat în jug, nu numai trupul de împins la greu și gura flămândă de-așteptat să i se arunce o bucată de pâine, ci iată la lucru judecata, voința, hărnicia, dragostea, devotamentul, puteri sufletești cu cari Bunul Dumnezeu a fost darnic față de poporul românesc. Chestiunea privită în general se potrivește fiecărui sat în parte.

După cum am mai spus, terenul productiv al comunei Feleac e de 3584 iug. cadastrale și 734 stj; iar locul arabil de 1056 iug. și 1443 stj. Loc cam puțin pentru numărul locuitorilor și numai așa se explică faptul că sătenii își valorizează în Cluj aproape tot ce bruma au pe lângă casă: găini, pui, ouă, lapte, smântână. Cu banii adunați cu țărăita zi cu zi, își cumpără secară, grâu, porumb, toate cele necesare pentru hrană, casă și îmbrăcăminte. Pământul îl gunoesc destul, dar din pricina pietrei și-a argilei, cu care e amestecat din belșug, rodul e cam puțin și de calitate inferioară. Se trudește românul de dimineață până seara, pentru ca să-și poată câștiga existența lui și-a familiei, chibzuind în toate felurile, ocolind pe toate cărările necazurile sărăciei. Străinătățile, alerga-

tul aiurea după câștigat bani, nu-i ademenesc.

... Stai acolo unde ești,
Că mai bun loc nu găsești...

Ba se zice că un sătean a plecat odată în America, da mai mult de gura femeii, decât de dragul banilor mulți. Acolo, cum e românul săracul, l-a apucat dorul de cămin și-a început să muncească cu înfrigurare, înnodând strâns leu cu leu și visând în satul lui o casă de om fruntaș, cu bătrânețele la adăpost de necazuri. Scrie el cartea acasă și-i spune femeii toate câte-l frământau. Femeia vicleană, ști-o păcatele ei cum a fost, îi trimite carti înapoi că numa să trimită omu banii, c'apoi s'apucă ea de elădit, treptat, treptat, nu să tot strângă banii și-apoi să i-i fure cineva. Stă românul 2—3 ani în America, muncește, strânge bani, trimete la nevastă și așteaptă mereu cu nerăbdare scrisorile dela ea în care-i spunea anume ce fel de casă ridică, cât dă la lucrători, ce mai are de făcut și întotdeauna — nu uita să adauge — că el să stea acolo cât de mult și să tot trimeată bani, dacă vrea să fie lucru cum se cade. Intr'o vreme, îl apucă pe om dorul de-ai lui, de nu-l mai putea suferi și fără să scrie nevestei, se socotește, că în loc să mai trimită banii cu poșta, să-i aducă el, așa pe neașteptate și să vadă și ce mai e de făcut la casă. Când a ajuns la marginea satului, i s'a tăiat răsufllarea, atât era de nerăbdător. A ajuns înaintea curții lui... ia poarta lui... dar, cum era seară și întuneric, i s'a părut c'a rătăcit drumul. Se freca buimăcit la ochi, căci nu-i venea să creadă ceea ce vedea. În locul casei pe care o visase el de-atâtea ori, când, frânt de oboseală se trântea pe așternut gemând ca o vită, în locul casei pe care și-o înjghebase cu gândul de-asupra rândurilor trimise de nevastă, el vedea căsuța cu

acoperișul de pae, cârpit pe ici pe-colea, cu fereastra s'o acoperi cu palma, cu stâlpii îndoiți de vreme, căsuță pe care nevastă-sa zisese c'a dărimat-o de mult. A intrat înăuntru. Ce-a vorbit cu cinstita lui soție, nu știu. Atâta știu că omul a rămas până la sfârșitul vieții lui trist, abătut, scârbit de viață, iar unii și alții cărteau pe ici, pe colo, că... vezi dacă nu se mulțumește omul cu ce-i dă Dumnezeu și umblă după averi prin țări streine... Să fi muncit la casa lui, tot ar avea ceva mai mult, decât ceea ce are acum.

Hărnicia și răbdarea țaranului român, nu pot fi discutate și puse la îndoială. Pe deasupra însă sunt atâtea talente cari, rămânând necultivate, se pierd, fără exagerare, adevărate genii. E lucru de mirare cum un astfel de țaran talentat — Corcea Iacob — fără să fi fost vr'odată la vr'o școală sau în vr'un atelier unde să primească instrucțiuni, face viori de-o perfecțiune ireproșabilă. Un dulăpior cu tot felul de sticlufe, un coș cu scândurele, un altul cu ferăstrae și cuțite mari și mici, o sârmă prin mijlocul casei de care sunt agățate viorile, iată un atelier neștiut de lume, dar care lucrează încet și bine.

— „Casa singur cu mâna mea mi-am făcut-o, c'am fost sărac, n'am avut nimic dela părinți“.

E una dintre casele cele mai chipeșe din sat. Se vede îndemânarea și răbdarea cu care stăpânul ei a construit-o.

Cei mai avuți locuitori ai comunei, n'au mai mult de 40—50 iug. de pământ, vr'o 20—30 de oi, câte-o pereche, două de boi, vaci, bivoni sau cai. Nu mai vorbim de mijlocii sau codași, cari-și duc viața de azi pe mâine. Ziua de lucru cu brațele se plătește cu 30 de lei, la coasă 50 de lei, iar cu vitele 200 de lei. Sărbători păgânești au destule, dar numai pentru femei. Bărbații lucrează, câte-

odată și în cele creștinești. În toate Vinurile de peste an, nu se toarce cănepă, că-i vai și-amar de cine-ar îndrăzni să facă așa ceva, că vin ielele. Toate Joile de după Paști până la Rusalii sunt sărbători mari și femeile nu îndrăznesc, în aceste zile, să s'apuce de nici un fel de lucru. Acestea în afară de *sfredeluțe mieze-păreze* și altele.

Cu grădinăritul nu se prea ocupă locuitorii Feleacului. Cunosoc femeii cari se duc, primăvara, de vând lapte pe piața Clujului și vin acasă cu ceapă verde. O singură explicație am auzit: sunt prea scumpe semințele.

Un bătrân spunea odată, în glumă, c'o femeie vrând să puie arpagic în pământ, l-a pus tot cu rădăcina în sus și, de atunci, toate femeile știu că în grădinile Feleacului nu se face ceapa, nu-i priește locul. Alta, a semănat primăvara morcovi și pătrunjel, da până toamna nu s'a mai dus prin grădină, când, căutând ca să ia și să puie în supă, n'a găsit nimic. Cartoful, fasolea și varza se bucură de-o mai mare atenție. Tot așa, pomicultura. Rar să găsești un om în sat care să n'aibă pe lângă casă câțiva pomi fructiferi. Și și-ar sădi și mai mulți, dar li-e greu să-și facă rost de altoi, din cauza scumpetei. În deosebi au meri, peri și pruni. Au avut și cazane sistematice de făcut țuică, dar din cauza impozitului, mulți s'au lăsat păgubași. Acum sunt numai doi. Doi săteni vorbeau odată între ei: „Eu mi-am făcut toate prunele vinars și-mi pare său că numai odată m'am îmbătat“...

— „Cum, mă, numai odată, nu-mi vine să te cred!“...

— „Numai odată, că decând am început a fierbe și până n'am mai avut defel, eu nu m'am mai trezit...“

Cuptoare de uscat se găsesc, dar când dă Dzeu de se fac prune multe, atunci le usucă oamenii pe leasă în cuptorul de pâine sau le fac magiun

— silvois — în căldări mari de aramă.

De vândut, vând în Cluj — când e an bun și e roadă. Duc așa cu traista sau cu desăgii câte 10—20 Kgr. — mere mai ales — și le desfac cu grămăjoara sau cu kilogramul.

Dintre plantele textile numai cănepa se cultivă și pe întinderi mici, deoarece nefiind aici nici un râu, sătencile n'au unde s'o topească. Și aceea care se cultivă, se topește în niște băltoace — tauri. — Din cănepă se face pânză, iar din pânză cele necesare pentru casă: cămăși, cearceafuri, șervete, etc.

Despre creșterea vitelor, același lucru ca în oricare din satele noastre: țăranul își iubește din toată inima tovarășul lui de muncă, tovarășul de vieață și și-l îngrijește, fiecare, după puteri. Un mare rău e, că, sătenii, în lipsă de boi, chinuesc bietele vaci și după ce le storc de lapte, le pun la jug. Mulți însă, în loc de vaci țin bivolițe, poate pentru că bivolul — mai nesimțitor — învinge mai bine greul.

Vacile sunt corciturii și în număr de 566 în afară de vițelele de peste și de sub 2 ani, în total, 71. Proprietatea directorului dela școală, o vacă de toată frumusețea, *Mândra*, — soi pur Simmenthal — care, bine îngrijită dă 20—22 de litri de lapte pe zi, e așteptată cu nerăbdare de toți vecinii să aibă câte-o vițelușă.

Boi, numai 49, juncani 6 și tauri, 3. Bivolite 226, vițele 27, 2 juncani și 1 taur. Mai sunt 60 de cai, 83 de iepe, 15 mânzi și 1 armăsar. Mai departe, 920 de oi țurcane și 5 berbeci; 35 de scroafe, 26 de porci și un vier. Nu cumva să uit că este și un măgar.

Găini, cu tot cu cloște sunt 2986, găste 5 și rațe 24.

Grajduri au toți locuitorii, altele mai rele, după starea fiecăruia, de obicei făcute din bârne de lemn, lipite cu lut și acoperite cu paie.

Chestiunea pășunatului e o pro-

blemă în fiecare primăvară. În afară de taxa în bani, care variază după loc și an între 100—200 lei de cap de vită, taxă în care se cuprinde costul ierbii și plata păstorului, în afară de acești bani, fiecare e dator să dea în natură, tot de cap de vită: $\frac{1}{4}$ kgr. de slănină sau $\frac{1}{2}$ kgr. de brânză; 5 kgr. de pâine, 1 cupă de grâu, 1 de fasole și 1 mierță de cucuruz cu ciocălău.

Foștilor iobagi, cari au dreptul în pășunea pe care o folosesc prin indiviziune, după cum am mai spus, li se scade costul ierbeii, rămânând numai cu plata păstorului — în bani și în natură. Acolo se mână vacile cu lapte, cari pleacă de-acasă dimineața și se întorc seara. La „Tufele Roșii” — pășune comună — se duc vitele primăvara, când dă colțul ierbii și se întorc toamna, odată cu bruma.

Bieții oameni intervin la primărie în toate felurile să li se mai scadă din taxă și nu scot vitele din grajd până nu le ajunge cuțitul la os. Un sătean care are 3—4 vite de mână, trebuie să vândă pe una din ele ca să le plătească pășunatul la celelalte. Toată primăvara bățătoresc cărarea de-acasă la primărie și dela primărie acasă, pentru că la urmă să rămâie tot așa cum a fost la început.

Sunt în comună și stupi: 3 sistematice și 11 vechi. Roiurile se prind obișnuit, iar mierea se recoltează prin omorfire.

Mărfurile de cari au nevoie, locuitorii Feleacului, și le-aduc din Cluj. Sunt și aci 2—3 prăvălioare, dar — vorba ceea — 3 lulele în dughene — nu găsești să cumperi aproape nimic. Oamenii, ducându-se, fiecare, personal în oraș ca să vândă lapte, ouă, etc., de ce-ar cumpăra din sat cu un leu, doi, mai scump la kgr. Sare, petrol, tutun, bomboane se găsesc întotdeauna și în Feleac, pentru că, dacă vrea omul s'aprindă lampa și tocmai atunci observă că n'are pe-

trol, e nevoit s'alerge la prăvălia din Feleac că doar nu s'a duce până în Cluj. Tot așa cu sarea, tutunul, chibriturile și bomboanele pentru copii.

Ceea ce are Feleacul mai modern, e oficiul telegrafo-poștal. Odată și odată a avut și telefon, dar acum nu se pomenește de așa ceva, pentru că comuna nu și-a putut plăti taxele corespunzătoare. În schimb, cu poșta stăm foarte bine. Poștașul, un om între 35—40 de ani, cu ochi albaștri, cu mustața blondă, cu bocancii spârți, se duce la primărie de 3 ori pe săptămână — Lunea, Miercurea și Vinerea — dimineața între orele 8—9. Scoate traista de subțioară, o umple cu hârtiile ce i le dau autoritățile și o ia rara până la poșta Centrală din Cluj. Acolo descarcă, iar încarcă corespondența Feleacului și se întoarce suind la deal, cu traista în băț, ca un moș Crăciun cu daruri. Serviciul acesta îl face pentru 200 lei pe lună. A vrut de mai multe ori să demisioneze din postul pe care-l ocupă, dar și-a retras demisia îndată ce-a observat că se găsește alți pretendenți, fără multă vorbă. Decât nimic, și atât e bine, barem scapă omul de grija dohanului. Și ce mulțumit ar fi dacă — cel puțin — i s'ar plăti regulat acești bani. Are omul restante și se teme să nu intre în conversiune.

Acum, să zicem — Doamne ferește — că mi-ar muri mie sau altuia, cineva, o rudă îndepărtată. Telegrama să sosească în Cluj, Vineri, după plecarea poștașului la Feleac. Sâmbătă și Duminică e pauză. Luni se duce și Luni după masă, cam după ora 4, îmi sosește vestea, pe când, mortul, desigur c'ar fi în groapă!...

În schimb gazetele la cari suntem abonați ne vin cu vraf, ce gândești, se strâng acolo la poșta din Cluj de deabia o fi așteptând funcționarii să se scape de ele, să-l vadă pe-

Alie cum le îndeasă în traistă și se duce cu ele.

Bugetul comunei pe exercițiul 1933—34 este de 443.000 lei din cari nu s'a încasat nici jumătate. Numărul contribuabililor, 702. Oamenii plătesc impozitul anevoie de tot. Au restanțe pe câte 2—3 ani în urmă, atât față de comună cât și față de

stat. Cei dela primărie se văd nevoiți să-i strângă în chingi, din când în când și numai așa pot scoate strictul necesar.

Cine e de vină? In aceeași măsură: sărăcia și politica demagogică.

VALERIA MARCHIȘ
inv. com. Felleac, jud. Cluj

C R O N I C Ă

MONTESCA. Captivați de articolul dlui Prof. G. Lombardo-Radice despre Alice Franchetti, numeroși abonați ai revistei și-au exprimat dorința de a cunoaște în mod mai amănunțit organizarea școlii din Montesca, satul Aicei Franchetti.

Di Francesco Bettini, inspector școlar în Florența, a scris pentru „Satul și Școala” articolul „Montesca”, pe care avem plăcerea să-l oferim cititorilor începând chiar cu acest număr.

Din această expunere apare și mai luminoasă figura Aicei Franchetti, izvor de bunătate, al cărei filantropism a găsit în școala din Montesca un teren de activitate care face ca nobila Fondatoare să fie totdeauna prezentă în inimile educatorilor italieni.

Vieța Aicei Franchetti trebuie să fie un model pentru toți, dar mai ales pentru învățătoare. Ele vor simți sporită dragostea pentru misiunea lor și vor înțelege că, chiar în vremuri grele ca cele de azi, sentimentele și faptele generoase pot crea nimbul de sfințenie care ar trebui să încunune fruntea tuturor educatoarelor.

Exprimăm toată recunoștința noastră dlui Prof. G. Lombardo-Radice și dlui Inspector Francesco Bettini.

De asemenea dlui Lector universitar Francesco Anelli, pentru prietenia atât de prețioasă ce-o poartă revistei noastre.

SATUL ȘI ȘCOALA

EXAMENE EXCEPȚIONALE de înaintare și definitivat pentru învățătorii Ministerului Instrucțiunii a dat o decizie, prin care se hotărăște ținerea unei sesiuni excepționale de examene de definitivat și înaintare la gradul II, pentru învățătorii și învățătoarele cari, până la data ținerii examenelor din Octombrie 1932 și Martie-Aprilie 1933, întrumeau condițiile (stagii și calificativele) de admitere la examen.

Examenele excepționale se vor ține cu începere dela 15 Iunie, în localitățile ce se vor fixa de Minister.

Învățătorii și învățătoarele cu drept de a se prezenta la aceste examene vor înainta cererile la inspectoratele regionale până la 1 Iunie.

Inspectorii școlari sunt obligați să facă inspecțiile speciale celor îndreptățiți să se prezinte la aceste examene, până la Iunie și să înainteze rezultatele la inspectorii șefi regionali, cari vor alcătui tablouri definitive de prezentare la examen.

CLASA OPTA LA ȘCOALELE NORMALE. — Se știe că prin proiectul de lege pentru modificarea actualei legi a învă-

țământului primar — proiect votat de Senat — se înființează la școlile normale, clasa opta. Elevii cari sunt acum în cl. VII vor face examenul pentru diplomă anul acesta.

Clasa opta va fi un an de specializare în îndeletniciri practice agricole, horticole etc., precum și practică pedagogică. Cum înțelegem noi această specializare, vom aștăra în numărul viitor al revistei.

ABSOLVENȚII ȘCOALELOR NORMALE CONFESIONALE. — Ministerul a anulat decizia prin care absolvenții școlilor normale confessionale rom. cat. din Timișoara, cu limba de predare germană, erau admiși ca pe baza unui examen special din limba română să fie trecuți pe tabloul de capacitate pentru a fi numiți în posturile vacante dela școlile și secțiile primare de Stat, cu limba de predare germană.

Prin aceasta decizie se lămurște recrutarea învățătorilor cari au la bază absolvirea unei școli normale confessionale.

AMÂNAREA TRANSFERĂRILOR. — Transferările membrilor corpului didactic, cari conform legii din 1924, urma să se facă în cursul lunii Maiu, se vor face în anul acesta în cursul lunii Iunie, iar numirile de învățători titulari provizorii în cursul lunii Iulie.

Locul și data precisă unde se vor face aceste lucrări se va comunica ulterior.

TRANSFERAREA ÎNVĂȚĂTORILOR DE LA ȘCOALELE DE APLICAȚIE. — Legea din 1924 dispune ca un învățător care a făcut stagiu de 3 ani la școala de aplicație și a fost găsit vrednic la inspecția specială, va fi înaintat ca inv. de gr. I. Pe baza acestei înaintări se va prezenta odată cu normalisții la alegerea locurilor, având întâietate pentru locurile publicate, fie urbane fie rurale.

Învățătorii dela aplicație, seria 1933, cari au fost înaintați, au cerut și On. Minister a aprobat, ca ei să fie trecuți pe tabloul de transferări. Favoarea aceasta

va trebui să primească temei legal prin modificarea legii învățământului primar.

ÎNVĂȚĂTORII MINORITARI ȘI LIMBA STATULUI. — Ministerul Instrucțiunii a dispus să se țină în luna August (1—15) un ultim examen de limba română cu învățătorii minoritari dela școlile particulare și dela școlile primare de Stat.

Prin acest examen se va verifica întrucât acești învățători posedă limba română ca să-și poată îndeplini misiunea lor de răspânditori ai limbii statului.

Mulți după ce au trecut acum 10 ani examenul, la care au fost tratați cu multă bunăvoință, nu și-au mai dat nici o silință să-și îmbogățească cunoștințele de limbă. N'au mai luat în mână o carte românească, o revistă, gazetă. Din cauza acestui desinteres limba românească pe care o predau copiilor este în foarte multe cazuri o adevărată schimonosire a graiului nostru.

Situația inv. primar din jud. Cluj. Județul Cluj are 491 posturi de învățători și orașul are 132, adică avem un număr de 623 de învățători. În ultimul timp au fost însă numiți 91 de învățători noi în posturile create în acest sens. Situația școlilor din comunele din județul Cluj este însă extrem de rea, astfel lipsesc 71 de școli, cari ar trebui să aibă 134 săli de clasă și 72 de locuințe de directori. Toate acestea sunt pe cale de a se realiza. Deasemeni mai trebuiesc reparate și completate 35 de școli primare cu 42 clase noi și 12 locuințe de directori.

PREA MULȚI CANDIDAȚI DE ÎNVĂȚĂTORI ÎN CEHOSLOVACIA. — Și la vecinul nostru aliat s'a simțit după războiu o mare lipsă de învățători nu atât în vechea provincie Bohemia, ci mai ales în Slovacia și Carpatorusia (ținutul din nordul și nordvestul Maramureșului), unde în vremea stăpânirii maghiare erau numai școli maghiare, altele nefiind suferite. Ca să acopere lipsa aceasta, ministerul școlilor din Cehoslovacia a permis, ca absolvenții de licee și școli speciale

să treacă la școalele normale un examen de întregire, care înlocuia cursurile de la noi și-i îndreptăția să fie aplicați la școale primare și civile.

Numărul acestor candidați externiști a crescut în timpul din urmă din seamă afară. În anul 1932 erau, pe lângă 1852 de normaliști 1945 externiști, cari nu făcuseră școala normală, iar în 1933 chiar 2746 externiști pe lângă 2231. Constatându-se că absolvenții de licee cu examen de diferență la școala normală sunt cu mult mai slabi de cât normaliștii, mai văzând

și că numărul învățătorilor șomeuri crește mereu (în 1933 erau 4170 candidați, iar numărul de învățători necesari e în fiecare an de circa 2000), guvernul cehoslovac a prezentat în Martie anul acesta un proiect de lege, prin care orice numire de învățător, care nu a absolvit școala normală, e de la 1 Septembrie 1934 oprită. Pentru viitor e suficient numărul de absolvenți pe care îl dau cele douăsprezece școale normale și Academia Pedagogică din Bratislava.

Victor Lazăr

CĂRȚI — REVISTE

Cronica lui Ioan Neculce. Ediție îngrijită de Al. Procopovici, cu o prefață și o introducere. Vol. I—II. Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1932, în 8°, + 520 pag. (Colecția clasicilor români de sub direcția dlui N. Carotjan).

Încă de acum doi ani a apărut sub îngrijirea dlui prof. Al. Procopovici de la Universitatea din Cernăuți o nouă ediție a cronicii lui Ioan Neculce, cu scopul de a pune în contact marele public cu personalitatea de rară distincție sufletească a cronicarului.

Reeditarea cronicii s'a făcut după prima ediție a lui M. Kogălniceanu.

Păstrează peste tot particularitățile de limbă, pentru ca noi, cititorii, să avem posibilitatea de a savana tot parfumul stilului și graiului cronicarului nostru. Dar, pentru a ușura citirea celor cari nu sunt obișnuiți cu graiul cronicăresc, însoțește textul cu un șir de note explicative.

Aceasta este încercare de a da cronicii lui I. Neculce o interpretare integrală și citirea ei este indispensabilă pentru întregirea culturii naționale a oricărui intelectual.

În introducerea, care cuprinde primele 35 de pagini, numerotate cu cifre romane dl prof. Procopovici caracterizează întâi epoca lui I. Neculce, arătând că pe atunci

curțile Domnilor noștri erau locul de întâlnire al celor mai învățați și mai reprezentativi bărbați ai răsăritului creștin, având totodată și strânse legături cu Apusul. Dsa socotește această epocă, ca baza așa zisei renașteri din sec. XIX. În continuare vorbește apoi despre viața, opera și personalitatea cronicarului. I. Neculce este una din personalitățile cele mai alese pe care le-a născut pământul românesc. Din punct de vedere religios, se distinge printr'o profundă credință în Dumnezeu. Și-a scris opera la bătrânețe, la 1732, când era de 60 de ani. În cronică, el nu se mărginește să ne dea știri numai despre Moldova, ci reușește să încadreze în jurul faptelor acesteia, întâmplări din lumea întregă.

După această introducere urmează textul cronicii, care are următorul titlu: „Letopisețul Moldovii de la Dabița Vodă până la Ioan Mavrocordat, cu o precuvântare și o seamă de cuvinte ce sunt auzite din om în om, din oameni vechi și bătrâni, și în letopisețe nu sunt scrise, de Ion Neculce „Biv Vel Vornic“.

La sfârșitul volumului al II-lea găsim un indice alfabetic de cuvinte și lucruri explicate, apoi unul de nume de persoane și în fine unul de nume geografice.

Gh. Vinulescu